

TIHV
Türkiye İnsan Hakları Vakfı

TEDAVİ ve REHABİLİTASYON
MERKEZLERİ RAPORU
2006

Ankara, Nisan 2007

Türkiye İnsan Hakları Vakfı Yayınları 49

Yayına Hazırlayanlar
Levent Kutlu - Ümit Şahin

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VAKFI
Akbaş Mah. Sarıca Sok. No: 7 Altındağ, 06080 Ankara
Tel: (312) 310 66 36 • Faks: (312) 310 64 63
E-posta: tihv@tihv.org.tr
<http://www.tihv.org.tr>

ISBN: 978-975-7217-58-9

Türkiye İnsan Hakları Vakfı, Türk Medeni Yasası'na göre kurulmuş,
hükümet dışı ve bağımsız bir kuruluştur.
Statüsü 30 Aralık 1990 tarihli ve 20741 sayılı Resmi Gazete'de
yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

BULUŞ Tasarım ve Matbaacılık, Ankara
Tel: (312) 222 44 06 • Faks: (312) 222 44 07

**Bu yayın Avrupa Komisyonu'nun
maddi desteğiyle hazırlanmış ve bastırılmıştır.**

**English version of
Treatment and Rehabilitation Centers Report-2006
is available at the HRFT**

İÇİNDEKİLER

Önsöz	7
Yavuz Önen	
Sunuş	11
Metin Bakkalcı	
TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri 2006 Yılı	
Değerlendirme Sonuçları	15
Yöntem.....	18
I- Tüm Başvuruların Değerlendirilmesi	21
A- Sosyal ve Demografik Özellikler	21
1- Yaş ve Cinsiyet	21
2- Doğum Yeri	22
3- Öğrenim ve İş-Meslek Durumu	23
B- İşkence Süreci	24
1- Gözaltı ve Gözaltında İşkence Süreci	25
2- Gözaltı Sırasında ve Sonrasında Hukuksal Uygulamalar	32
3- Cezaevi Süreci	35
C- Tıbbi Değerlendirme	40
1- Başvuruların Tıbbi Yakınmaları	40
2- Fizik Muayenelerde Elde Edilen Bulgular	42
3- Psikiyatrik Belirti ve Bulgular	43
4- Tanılar	45

D- Tedavi ve Rehabilitasyon Süreci	46
1- Uygulanan Tedaviler	46
2- Tedavi ve Rehabilitasyon Uygulamalarının Sonucu	46
II- 2006 Yılı İçinde Gözaltında İşkence ve Kötü Muamele Gören	
Başvuruların Değerlendirilmesi	49
A- Sosyal ve Demografik Özellikler	49
1- Yaş ve Cinsiyet	49
2- Doğum Yeri	50
3- Öğrenim ve İş-Meslek Durumu	51
B- İşkence Süreci	52
1- Gözaltı ve Gözaltında İşkence Süreci	52
2- Gözaltı Sırasında ve Sonrasında Hukuksal Uygulamalar	58
3- Cezaevi Süreci	61
C- Tıbbi Değerlendirme	61
1- Başvuruların Tıbbi Yakınmaları	61
2- Fizik Muayenelerde Elde Edilen Bulgular	63
3- Psikiyatrik Belirti ve Bulgular	65
4- Tanılar	65
III- Değerlendirme ve Sonuç	67

ÖNSÖZ

Yavuz Önen¹

Türkiye'nin insan hakları ve demokrasi alanındaki dönüşümlerinde Avrupa Birliği'nin motor gücü oluşturduğu 2005 yılının sonuna kadar genel kabul görüyordu. 2005 yılı sonunda da Türkiye'nin AB üyelik sürecinin resmen başlatılması, her iki tarafın başarısı olarak değerlendirildi. Ancak 2006 yılına gelindiğinde, bu süreç kesintiye uğradı. 11 Aralık 2006 tarihinde AB Komisyonu'nun tavsiyesiyle görüşmelerdeki sekiz başlık, askıya alındı. Buna gerekçe olarak da Kıbrıs'ta limanların kullanıma açılmaması ve Türkiye'nin Ankara Protokolü'ne uymaması gösterildi.

Daha önce TİHV'nin de aralarında bulunduğu insan hakları örgütlerinin AB'nin değişik düzeydeki temsilcileriyle yaptığı görüşmelerde AB tarafının dile getirdiği eleştiriler, ağırlıklı olarak uygulamalara yönelik olmuştur. AB temsilcileri, yapılan yasal düzenlemeleri, memnuniyetle karşılıyorlardı. Bizler ise yapılan reformların özüne dair ciddi eleştirilerimizi dile getiriyor, hükümetlerin kapsamlı ve gerçek bir demokratikleşme iradesi göstermediklerinin altını çiziyorduk. AB tarafını da demokratikleşme sorunlarını, gündemlerinin alt sıralarına aldıkları gerekçesiyle eleştiriyorduk. Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecinin uzun ve ucu açık olmasının geniş toplum kesimlerinde oluşturduğu soru işaretleri, AB ile ilişkilerin en alt düzeye indirilmesi ile daha da derinleşti. Bu süreçte zaten yükselişte olan milliyetçi akımlar güçlendi, AB karşıtlığı yaygınlaştı, insan hakları savunucuları ile resmi görüşlere muhalif olan kişi ve kuruluşlar hedef haline geldi. Varlıkları öteden beri bilinen milliyetçi kadrolar ve bunların çeteleri şiddet eylemleri gerçekleştirdiler. Bu gelişmeler ışığında, AB'nin halen BM ortamında görüşülmekte olan Kıbrıs sorununu iç sorun haline getirmesini önemli bir yanlışlık olarak değerlendiriyoruz.

---

¹ TİHV Başkanı

2007 yılının Mayıs ayında yapılacak Cumhurbaşkanlığı seçimleri ve ardından yapılacak genel seçimler, geçtiğimiz dönemden başlayarak Türk siyasi hayatında önemli tartışmalara neden oldu. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın Cumhurbaşkanlığı'na aday olabileceği, kendilerini laik olarak tanımlayan kesimlerle siyasi İslamcılar arasındaki gerginliği daha da artırdı.

PKK'nın Irak'taki varlığının Türkiye'ye yönelik terör ve güvenlik tehdidi oluşturduğu tartışmaları da gündemin üst sıralarında yer aldı. TSK'nin bu nedenle Kuzey Irak'a müdahale etme olasılığına karşı ABD tarafından geliştirilen ve kabul gören "ABD, Irak ve Türkiye hükümetlerinin tayin ettikleri birer temsilciden oluşan bir komisyon çözüm bulsun" önerisi, 2006 yılında hayata geçirildi. İlişkiler, tarafların başlangıçta yaptıkları açıklamalarla gergin başladı. Ancak daha sonraları yapılan ortak çalışmalarla birlikte bu hava da ortadan kalktı.

Kerkük'te yapılacak referanduma kısa bir süre kalması, Kürt nüfusun kente yönelik göçünün yoğunluk ve hız kazanmış olması, iç savaşın Irak'ı parçalanmaya sürüklemesi olasılığı, Türkiye siyasi yaşamında ağırlıklı bir yer tuttu. Böylesi bir tartışma ortamında Türkiye'nin bölgedeki ve dünyadaki konumuna ve rolüne dair senaryolar geliştirildi. Irak'tan ayrılmış ya da federatif bir Kürdistan devletinin kurulması, Kerkük'ün Kürt egemenliğine girmesi gibi gelişmelerin Türkiye tarafından kabul edilmeyeceği, sivil ve askeri yetkililerce açıkça ifade edilmiştir. Bu kararlılık gösterisi, Türkiye ve Irak merkezi yönetimi ile Kuzey Irak Kürt yönetimi arasında gerilimli bir tartışma yaratmıştır.

Genelkurmay Başkanı Org. Yaşar Büyükanıt'ın, 10 Kasım 2006 tarihinde katıldığı bir resepsiyonda kendisine yöneltilen bir soru üzerine verdiği "Terör sorunu, Türkiye'de insan hakları ve azınlık haklarına indirgenerek, çok uluslu zemine çekilmek isteniyor. Hiç kimse terörden bahsetmiyor, insan hakları ve azınlıklardan bahsediyor ve çok uluslu zemine taşınıyor. Eğer bu çok uluslu zemine taşınırsa Osmanlı dönemine gideriz" yanıtı hafızalardan silinmedi. Genelkurmay Başkanı'nın bu açıklamalarında, Türkiye'nin insan hakları ve azınlık sorunları üzerinden geliştirilen tartışmalarla parçalanma ortamına sürüklendiği ve bunun uluslararası bir zeminde yapıldığı ifade edilmektedir. Büyükanıt'ın bu açıklaması, insan hakları savunucuları açısından kaygı verici bir değerlendirmedir. Zira, vatan hainlerinin binlercesinin listesini hazırladıklarını açıkça beyan eden ve silah üzerine yemin ederek ölüme gidebilecekleri gibi insanları öldürebileceklerini açıklayan dernekler ya da benzer kafadaki çeteler bu açıklamalardan cesaret alabilir. Papaz Santoro'yu öldürdükten sonra "bismillah Allahu Ekber", Danıştay üyelerine silahla saldırırken "Allah'ın askeriyiz, elçisiyiz" ve Hrant Dink'i vurduktan sonra bir "Ermeniye öldürdüm", diye bağırın "çocuk"ların benzeri çocukları eğiterek, yeni cinayetlere hazırlayabilirler.

Devletin en yetkili mercilerinin iç ve dış düşman tehdidi altında bir Türkiye ortamı tanımlamaları ile bu tür örgütlenmelerin görülür ve tanınır hale gelmesi eş zamanlı olmuştur. Yazar Orhan Pamuk ve Prof. Baskın Oran'ın da aralarında bulunduğu aydınlarımızın aldıkları sözlü ve yazılı tehditler, muhalif düşünce sahiplerinin can

güvenliklerinin risk altında bulunduğuna işaret etmektedir. Geçtiğimiz yıl yükselişe geçen çatışma ve şiddetin toplumsal ortamda etkinlik kazanması, üzerinde durulması gereken tehlikeli bir olgudur.

İşte Hrant Dink de bu ortamda 19 Ocak 2007 tarihinde öldürüldü. Hrant Dink'in ölümü, Türkiye'nin barışseverlerini, demokratlarını, insan hakları savunucularını ve insan sevgisini yüreğinden söküp atmamış insanlarımızı derinden etkiledi. İkiyüz bin insanın cenaze törenine katılarak, "Hepimiz Hrant'ız, Hepimiz Ermeniyiz" sloganları ile onu kucaklaması katillere ve onların komutanlarına çarpıcı bir yanıt oldu. Hrant Dink'in öldürüleceğine ilişkin yapılan ihbarlara rağmen emniyet teşkilatının bu konuda herhangi bir önlem almamış olmasını, cinayet kadar vahim olarak değerlendiriyoruz. Hrant, insan hakları savunucusuydu, İHD ve TİHV'nin birlikte düzenlediği yıllık insan hakları konferanslarının da katılımcısıydı. Son olarak Aralık ayında İsveç'te birlikte katıldığımız bir toplantı ve sonrasında İstanbul'da bir araya geldiğimiz görüşmelerde "Aidiyet ve Kimlik" sorunu üzerinde ortak bir çalışmayı planlıyorduk. TİHV olarak bu konudaki çalışmalarımızı sürdürüyoruz. Ürkek güvercinin barış ülküsünü gerçekleştirmek için çabalarımız, devam edecektir.

Kaybımız ve acımız büyük oldu. Onu unutmayacağız...

2006 yılında maalesef Türkiye'deki reform sürecinin AB ile müzakerelere bağlı bir ev ödevi olduğu ve demokratikleşme konusunda atılan adımların samimi olmadığına ilişkin görüşlerimizi destekleyen düzenlemeler yapıldı. Terörle Mücadele Yasası'nda yapılan yeni düzenlemelerle terör tanımı genişletildi, sanıkların müdafisi sayısı birle sınırlandı. Düzenleme ile sakıncalı bulunan müdafilerin reddedilebilmesi, sanıkla müdafisi görüşmelerinin gerekli görülmesi halinde izlenebilmesini içeren bu düzenlemelerle birlikte, ifade özgürlüğünü tehdit eden ve işkence uygulamasına zemin hazırlayan bir yasal düzenleme yeniden hayatımıza girdi.

Geldiğimiz noktada, işkencenin sayısal olarak azalmasına bakarak, Türkiye'de artık işkence sorunu olmadığına ilişkin gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde genel bir görüş oluşmuştur. Ancak biz rakamlardaki düşüğe rağmen Türkiye'de işkencenin devam ettiğini söylemeye devam ediyoruz. 2006 yılının Mart ayında Diyarbakır'da yaşanan olaylar sırasında güvenlik güçlerinin uygulamaları, bu alanda bir mesafe alınmadığını göstermektedir. Çıkan olaylarda beşi çocuk olmak üzere on beş kişi güvenlik güçleri tarafından öldürülmüştür. Ankara'dan gönderilen özel timlerin kente girişinden sonra, olayların ikinci günü, insanlar öldürülmüş, gözaltına alınmış, yoğun işkence görmüştür. Çoğu çocuk olmak üzere beşyüzün üzerinde insan güvenlik binaları içindeki spor salonunda alıkonulmuş ve sistemli işkenceye tabi tutulmuştur. Ölümün faileri yine belli değildir. 15 kişinin öldürülmesi ile ilgili nasıl bir soruşturma yürütüldüğü bilinmemektedir. Diyarbakır Barosu'nun duyurusunu yaptığı 35 işkence olayı ile ilgili soruşturmanın sonuçları bilinmemektedir. Diyarbakır'da yaşanan olaylar, toplumsal tepkileri sindirmek üzere aşırı şiddet kullanmaya hazır kuvvetlerin varlığını, istenilen yer ve zamanda görev yaptıklarını, bu görevler arasında öldürme ve işkencenin de bulunduğunu bir kez daha göstermiştir.

Geçtiğimiz yıl da güvenlik güçleri gösterilerde gözaltına almadan aşırı güç yoluyla şiddet uygulamaya devam etti. Cezaevlerinde tutuklu ve hükümlülere yönelik işkence ve kötü muamele 2006 yılında da sürdü. F tipi cezaevlerinde izolasyon uygulamasında çıkartılan genelgeye rağmen önemli bir değişiklik olmadı. Tutuklu ve hükümlülerin avukata erişme, yakınlara haber verme ve diğer hakları ile ilgili engel ve kısıtlar sürdü. İşkencenin soruşturulması ve cezalandırılmasında sorunlar devam etti. Cezasızlık devam etmektedir. İşkence ve kötü muamele suçları nedeniyle AİHM'in verdiği 750 bin YTL'lik tazminatın Hazine tarafından ödenmesi de işkencenin cezasızlığının hatta sahiplenilmesinin bir örneğidir.

İşkencesiz Türkiye özlemimizle...

SUNUŞ

Metin Bakkalcı²

Çeşitli değerlendirmelerimizde 12 Eylül s¼reci ve ardından s¼regelen çatışma ortamı nedeniyle yaklaşık bir milyon insanın işkence ve k¼t¼ muameleye maruz kaldığı tespitini yapmaktayız. Bir halk sağlığı sorunu olarak değerlendiğimiz bu duruma m¼dahale etmek, değiştirici ve d¼n¼řt¼r¼c¼ insan hakları ve demokrasi savunucuları olarak ahlaki sorumluluğumuzdur.

T¼rkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV), b¼yle bir yaklaşımın işığında 1990 yılında, *işkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı, Aşağılayıcı Muamele Davranış ve Cezalandırmalara* maruz kalan kişilere fiziksel ve ruhsal tedavi ve rehabilitasyon hizmeti sağlamak ve insan hakları ihlallerinin dok¼mantasyonunu yapmak amacıyla kurulmuştur.

TİHV halen Adana, Ankara, Diyarbakır, İstanbul ve İzmir illerindeki tedavi ve rehabilitasyon merkezlerinde işkence g¼renlerin tedavi ve rehabilitasyonuna y¼nelik çalışmalarını s¼rd¼rmektedir. Mevcut beş tedavi ve rehabilitasyon merkezinde 2007 yılına kadar toplam 10786 işkence g¼ren kişiye ve yakınlarına hizmet sunulmuştur.

TİHV, tedavi ve rehabilitasyon çalışmaları sırasında topladığı bilgilerin sayısal ve istatistiksel olarak değerlendirilmesi ile yıllar boyunca işkencenin yaygınlığı, g¼zaltı uygulamaları, kullanılan işkence y¼ntemleri, hukuki uygulamalar ve cezaevi koşulları hakkında somut bilgilere ulaşmış, işkence sonucu ortaya çıkan fiziksel ve ruhsal bozukluklarla ilgili önemli bir bilgi birikimi oluşturmuştur. Bu çalışmalar, işkence ve işkenceye bağlı oluşan sorunların yok edilmesi çabasına önemli katkılarda bulunmaktadır.

TİHV, y¼r¼tt¼ę¼ tedavi ve rehabilitasyon uygulamalarına paralel olarak aşağıdaki çalışmaları s¼rd¼rm¼řt¼r:

---

² Dr., TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Koordinat¼r¼

- İşkence sorunu, sorunun yaygınlığı, işkence görenlerin yaşadıkları travmalar ve işkencenin önlenmesinin ne kadar önemli bir insan hakları sorunu olduğu kamuoyu gündemine taşınmıştır.
- İnsan hakları ihlalleri düzenli olarak izlenmiş, dokümantasyonu sağlanmış ve yıllık insan hakları raporları yayımlanmıştır. TİHV'nin insan hakları ihlalleri kapsamında izlediği alanlar işkencenin yanısıra yargısız infazlar, gözaltında kayıplar, kaçırılmalar, yerinden edilmeler, mülteci sorunu, ifade özgürlüğü ve her türlü ayrımcılığı da kapsamaktadır.
- İşkence ve insan hakları ihlalleriyle ilgili çok sayıda eğitim programı ve bilimsel konferans düzenlenmiş ve düzenlenen programlarda katılımcı olarak yer alınmıştır.
- İşkencenin tespitine ve yürütülen çalışmanın niteliğinin artırılmasına yönelik çok sayıda bilimsel çalışma yürütülmüştür.
- İşkenceye uğrayan başvuruların fiziksel ve ruhsal yönden izlenmesi sayesinde alternatif tıbbi raporlar geliştirilmiştir. Bu raporlar, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde ve ulusal temyiz mahkemelerinde kabul görmektedir.
- Cezaevlerindeki izolasyon uygulamaları ve açlık grevleri nedeniyle ortaya çıkan mağduriyetlerin giderilmesine çalışılmış, bu konular da kamuoyu gündemine taşınmıştır.

Son yıllarda işkence gördüğü için TİHV'ye başvuruların sayısında rakamsal olarak azalma olmuş (2006 yılı başvuru sayısı 337'dir), gözaltı sürelerinin kısalması, gözaltında avukatla görüşme sayısında görece bir artış olması gibi olumlu gelişmeler gözlenmiştir. Bu gelişmelerin AB'ye uyum sürecinin ötesinde, TİHV ve diğer ilgili kuruluşların işkencenin önlenmesi yolundaki gayretlerinin bir sonucu olduğunu mutlaka vurgulamak gerekir.

Ne var ki tüm bu olumlu gelişmeler, işkencenin yok olmasına yetmemektedir. Dahası son yıllarda işkencenin önlenmesine yönelik hükümet yetkililerinin "sıfır tolerans" söylemi bazı olumlu yasal düzenlemelere rağmen, gerçek bir iradeye dönüşmemiş, işkencenin adli, idari ve pratik açıdan cezalandırılmaması eğilimi işkencenin sürmesinde önemli bir etken olmuştur. Dolayısıyla işkence hala ciddi bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir.

Son zamanlarda işkence ve kötü muameleye maruz kalan başvurulardan alınan bilgiler şu yeni ve güncel sonuçların çıkarılmasına yol açmaktadır:

- Özel olarak eğitilmiş görevlilerin çalıştığı gözaltı merkezlerinin varlığı
- Açık alanlar ve araçlar içinde yapılan kayıt dışı işkence vakalarındaki artış
- Farklı yörelerdeki işkence yöntemleri arasında gözlemlenen benzerlikler
- Bedensel iz bırakmayan işkence yöntemlerinin daha yaygın kullanılmaya başlanması

- İşkencecilerin cezasızlığı sorunu işkencenin önlenmesinin önündeki en önemli engel olarak devam etmektedir
- İnsan hakları kuruluşlarına yönelik baskılar da sürmektedir

Bu verilere bakarak, işkencenin varlığının 1999 yılından beri yapılan yasal düzenlemelere rağmen hala sistematik ve yaygın biçimde devam ettiği sonucuna ulaşmak mümkündür.

TİHV'nin "İşkence ve Cezasızlık Dosyası 2005" başlıklı raporu ve ilgili diğer kurumların çalışmaları, AB'ye uyum sürecinde yapılan reformların bir ev ödevi olmaktan ileri gitmediğini göstermektedir.

Haziran 2006 tarihli yeni Terörle Mücadele Yasası da çeşitli olumsuz düzenlemelere yol açmıştır. Gözaltındaki kişinin yalnızca bir avukatın hukuki yardımından faydalanabilmesi, ilk 24 saat içinde bu yardımın da yasaklanabilmesi ve yargı kararıyla bir resmi görevlinin bu görüşmeye katılabilmesi gibi düzenlemeler bu yasada yer almaktadır.

Öte yandan 2006 yılı Mart ayında Diyarbakır olaylarında görülen işkence uygulamaları ve yeni Terörle Mücadele Yasası, 'kimi olumlu gelişmelere' konulan bir nokta anlamı taşımaktadır. Başka bir deyişle Türkiye, "işkenceye sıfır tolerans" anlayışı yerine "işkenceciye tolerans" anlayışını sürdürmüştür.

Türkiye İnsan Hakları Vakfı Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri çalışmalarının güncel değerlendirmesini yapmayı amaçlayan bu rapor, aynı zamanda Türkiye'de söz konusu problemi daha iyi anlamaya yönelik olarak hazırlanmıştır.

Beş kentimizde (Adana, Ankara, Diyarbakır, İstanbul ve İzmir) varolan tedavi ve rehabilitasyon merkezlerimize 2007 yılı başına kadar 10786 kişi başvurmuştur. Vakfımıza başvuran kişilerin fiziksel, psikolojik ve sosyal sorunlarının çözümü için, profesyonel ve gönüllü olarak sayıları yüzlerle ifade edilen sağlık çalışanı, multidisipliner ekipler halinde hizmet sunulmaktadır.

Tedavi projesi, tedavi hizmetleri sunmanın yanı sıra, bu hizmetin niteliğinin artmasına yönelik eğitim, bilimsel araştırma, bilimsel etkinlikler gerçekleştirme çalışmalarını da içermektedir. Bu çerçevede ulusal ve uluslararası çok sayıda toplantı düzenlenmiş ve toplantılara katılmıştır.

Gerek ülke içinde, gerekse uluslararası düzeyde işkence ile ilgili çalışmalarda TİHV her zaman başvurulan bir kurum olagelmıştır. Bu nedenle, işkence görenlerin tedavisi, işkencenin önlenmesi konularını esas alan çok sayıda programda TİHV'nin katkısı istenmiştir (Ukrayna, Filistin, Güney Kıbrıs vb.).

İşkencenin etkin araştırılması ve dokümantasyonuna ilişkin ilk uluslararası belge olan İstanbul Protokolü'ne yönelik eğitimler, gerek TİHV'nin kendi başına, gerekse başka kurumlarla ortaklaşa düzenlediği programlarla yıl içinde de sürdürülmüştür. TİHV, 2006-2008 döneminde IRCT ile birlikte on ülkede (ilk projede yer alan Fas,

Gürcistan, Meksika, Sri Lanka, Uganda'nın yanı sıra Ekvator, Filipinler, Kenya, Mısır, Sırbistan) gerçekleştirilen İstanbul Protokolü eğitimi projesinde "eğitim komitesi koordinatörlüğünü" üstlenmiştir. Bu koordinatörlük görevi, TİHV'nin işkence konusunda uluslararası düzeydeki yerini göstermesi açısından önemlidir.

TİHV'nin uluslararası ortamdaki bu olumlu düzeyinin de bir sonucu olarak IRCT'nin 7-8 Aralık 2006 tarihli Genel Kurulu'nda tedavi merkezleri adına Dr. Okan Akhan, bağımsız uzman olarak da Dr. Şebnem Korur Fincancı 30 kişilik IRCT Konseyi'ne seçilmişler, Dr. Şebnem Korur Fincancı 7 kişilik IRCT Yönetim Komitesi'ne girmiştir. (Bugüne kadar IRCT Konsey üyeliğini sürdüren Dr. Veli Lök Hocamıza bir kez daha teşekkürlerimizi sunuyoruz.)

2006 yılında başlattığımız "işkence ile ilgili Tıbbi Atlas" çalışması bu yıl içinde tamamlanacak ve alanında bir ilk olma özelliğine sahip olacaktır.

İşkencenin önlenmesine önemli katkılar sunacağına inandığımız "İşkence ve diğer Zalimane, İnsanlık Dışı ya da Aşağılayıcı Muamele ve Cezanın Önlenmesi Birleşmiş Milletler Sözleşmesi Seçmeli Protokolü'nün ülkemiz tarafından onaylanarak uygulamaya sokulması Projesi" ve Avrupa Birliği uyum sürecinde işkence ile ilgili mevzuatın, adli ve idari uygulamaların gözden geçirilerek eksikliklerin giderilmesine yönelik çok yönlü çalışmaların yapılmasını kapsayan proje bu dönemde başlatılmıştır.

TİHV çalışmaları, ülkenin değişik kentlerinde ortak bir amaç için çalışmalar yapan, sağlık çalışanı ve insan hakları savunucusu yüzlerce duyarlı insanın eseridir. Bu çalışmalara katkıda bulunan, bizi yalnız bırakmayan tüm dostlarımıza, çalışmalarımıza başından bu yana destek veren başta İnsan Hakları Derneği ve Türk Tabipleri Birliği olmak üzere ilgili tüm kurumlara, özellikle hala yanımızda hissettiğimiz sevgili başkanımız Füsun Abla'ya şükranlarımızı sunarız.

Ankara, Nisan 2007

**TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon
Merkezleri Raporu**

2006
Değerlendirme Sonuçları

TİHV TEDAVİ VE REHABİLİTASYON MERKEZLERİ 2006 YILI DEĞERLENDİRME SONUÇLARI³

Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV) 1990 yılından bu yana resmi ya da resmi olmayan gözaltı/alıkonulma ya da cezaevi yaşantısı sırasında görmüş oldukları işkence ve kötü muamele nedeniyle sağlığı bozulmuş olan kişilerin fiziksel, ruhsal ve sosyal bütünlük içerisinde tedavi ve rehabilitasyonlarını sağlamaya çalışmaktadır. İşkencenin bireyin yakın çevresini de etkileyebildiğini bugüne kadar yaşadığımız deneyimler ve bu alanda yapılan bilimsel çalışmalar ortaya koymuştur. Bu nedenle işkence görenlerin yakınlarının travmatik süreçlerle ilişkili tıbbi sorunlarının çözümü de üstlenilmektedir.

TİHV, tedavi ve rehabilitasyon çalışmalarını Ankara, İstanbul, İzmir, Adana ve Diyarbakır illerindeki temsilcilikleri aracılığıyla sürdürmektedir. Bu merkezlerde, pratisyen hekim/aile hekimi, psikiyatrist, sosyal hizmet uzmanı ve tıbbi sekreterlerden oluşan ekipler, işbirliği içerisinde buldukları her branştan uzman hekimlerle birlikte çalışmalarını yürütmektedir. Tedavi süreci her aşamasında merkezlerde bulunan ekipler tarafından koordine edilmektedir. Çalışmaların sonuçları ve değerlendirmeler, yıllık raporlar halinde dokümanite edilerek kamuoyuna sunulmaktadır.

TİHV tarafından, temsilciliklerinin olmadığı iller ve çevresinde yaşayanların da, tedavi ihtiyacını karşılayabilmek için, Gaziantep, Urfa, Hatay, Malatya ve Adıyaman illeri merkezli “5 Şehir Projesi” yürütülmektedir. Proje çalışmaları ile merkezlerin bulunmadığı bu bölgelerde, işkence uygulamalarına maruz kalanlara, çalışmalar konusunda bilgilendirme yapılmakta, tedavi hizmetlerine ulaşabilmeleri için sosyal ve mali destek sağlanmaktadır.

³ Rapor, TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerinden elde edilen verilere dayanarak hazırlanmıştır. TİHV, Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuru sayısı ile ülkedeki toplam işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı muamele veya cezaya maruz kalanların sayısı arasında doğrudan bir ilişki kurulamayacağını kuruluşundan bugüne kadar hep ifade etmiştir. Ancak bu durum, işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı muamele veya cezaya maruz kalan TİHV başvurularının yıllara göre istatistiksel dağılımının oldukça anlamlı göstergeler olarak değerlendirilebilecek veriler olduğu gerçeğini değiştirmemektedir.

TİHV işkence göreni tedavi etmeyi insan olmanın gereği ve sağlık çalışanının etik bir sorumluluğu olarak algılayan farklı branşlardan ve mesleklerden sağlık çalışanlarının multidisipliner çalışmalarının koordine edildiği bir insani-tıbbi kurumsallaşma yaratmıştır.

2006 yılında Türkiye İnsan Hakları Vakfı Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine 337 kişi başvuruda bulunmuştur. Bu başvuruların dördü işkence gören kişilerin yakınlarıdır. Bu değerlendirmede işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını belirterek başvuran 333 kişiyle yapılan görüşme ve tıbbi incelemelerden elde edilen bilgiler ele alınmıştır.

2006 yılında başvuran 337 kişiyle birlikte kurulduğundan bu yana TİHV'ye başvuruların sayısı 10786'ya yükselmiştir. Kuşkusuz oldukça yüksek olan bu rakam Türkiye'de işkence görenlerin oldukça küçük bir bölümünü oluşturmaktadır.

Geçtiğimiz yıl içinde merkezlerin bulunduğu şehirlerin dışından başvuran 28 kişi "beş şehir projesi kapsamında değerlendirilerek yol ve barınma harcamaları karşılanmıştır. Uygulamanın başlamasından 2006 yılı sonuna kadar bu destekten yararlananların sayısı ise 1090'dır.

YÖNTEM

Değerlendirmemizde kullanılan veriler, TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerinde çalışan hekim ve sosyal hizmet uzmanları ile konsültan hekimlerin başvurularla yaptıkları görüşme, muayene ve diğer tanısal incelemeler sonucunda elde edilmiştir.

Toplanan bilgiler, veri toplama amacıyla geliştirilen başvuru dosyalarında ve formlarda bir araya getirilerek "Türkiye İnsan Hakları Vakfı Başvuru Kayıt Uygulaması" adlı özel olarak geliştirilmiş bir bilgisayar programına girilmiştir. Veriler bu programda toplanan bilgilerin gerekli veri işleme ve istatistik programlarına aktarılmasıyla analiz edilmiştir.

Değerlendirme iki ana bölüm halinde gerçekleştirilmiştir. Birinci ana bölümde değerlendirme kapsamındaki 333 başvurunun tamamından elde edilen veriler incelenmiş, ikinci ana bölümde ise bu başvurulardan 2006 yılı içinde gözetiminde işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını belirten 222 kişiden elde edilen bilgiler ayrıca değerlendirilmiştir. Başvurularımız içinde o yıl içinde işkence görenlerle ilgili verilerin karşılaştırılması, bu konuda ülkemizdeki gelişmeleri değerlendirmemize daha somut katkıda bulunabilecektir.

İki ana bölümde yapılan bu değerlendirmelerin birinci alt bölümünde başvuruların sosyal ve demografik özellikleri ele alınmış, ikinci alt bölümünde işkence ve kötü muamele öykülerinde elde edilen sonuçlar çözümlenmiş, üçüncü alt bölümünde başvuruların tıbbi süreçleri değerlendirilmiş olup birinci ana bölümün son alt bölümünde ise tedavi ve rehabilitasyon merkezlerimizde bu başvuruların sağlık durumları, rahatsızlıkları ve bunların nedenleri ile tedavi-rehabilitasyon çalışmalarının sonuçları verilmiştir.

Başvurulardan elde edilen bilgilerin değerlendirilmesine geçmeden önce, aşağıda başvuru sayılarının başvurunun yapıldığı TİHV temsilciliklerine ve aylara göre dağılımı, 2006 yılında gözaltında işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını belirterek başvuran kişilerin sayısı ve dağılımı ile başvuruların TİHV'ye başvurularında yönlendirici olan bilgi kaynakları verilmektedir.

Başvuru Sayıları ve Dağılımı

2006 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon merkezlerine işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını belirterek 333 kişi başvurmuştur. Ayrıca 4 kişi işkence gören kişilerin yakını olarak tedavi görme talebiyle başvuruda bulunmuş olup, bu kişiler değerlendirme dışı tutulmuştur. 2006 yılı başvurularının temsilciliklere göre dağılımı Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. 2006 yılı başvurularının TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine göre dağılımı

Merkez	Değerlendirilen Başvuru Sayısı	İşkence Gören Yakını Sayısı	Toplam Başvuru Sayısı
Adana	111	0	111
Ankara	10	0	10
Diyarbakır	59	2	61
İstanbul	117	0	117
İzmir	36	2	38
Toplam	333	4	337

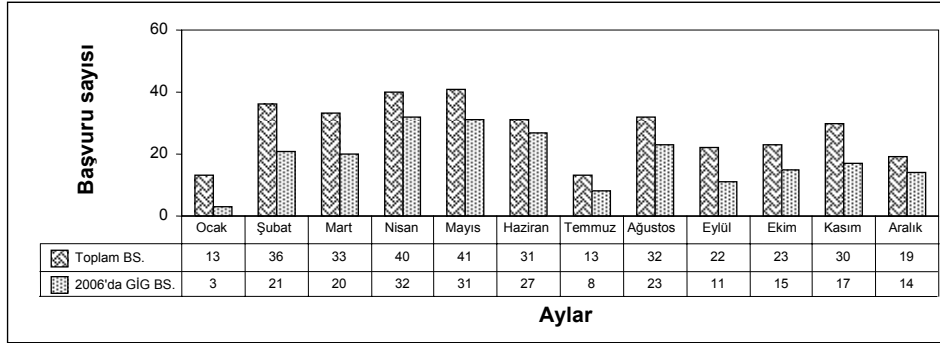
Değerlendirme kapsamına alınan toplam 333 başvuru içinde 2006 yılında gözaltında işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını belirterek başvuran kişi sayısı 222'dir. 2005 yılında yıl içinde işkenceye maruz kalan başvuru sayısı 193 idi. Dolayısıyla yıl içinde işkenceye maruz kaldığı için başvuran kişi sayısında bir önceki yıla göre yüzde 15 artış olduğu görülmektedir. Bu duruma ilişkin yorum, raporun ikinci bölümünde yapılacaktır. Bu başvuruların beş tedavi ve rehabilitasyon merkezine göre dağılımı Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. 2006 yılında gözaltında işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını belirterek başvuran kişilerin TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine göre dağılımı ve toplam başvuru sayısına oranı

Merkez	Başvuru Sayısı	Toplam Başvuru	Toplam Başvuruya Oranı (%)
Adana	86	111	77,5
Ankara	5	10	50,0
Diyarbakır	33	59	55,9
İstanbul	81	117	69,2
İzmir	17	36	47,2
Toplam	222	333	66,7

Tedavi ve Rehabilitasyon merkezlerimize yapılan başvuruların aylara göre dağılımı Grafik 1'de verilmiştir. Başvuru sayısının yılın ilk altı ayında, ikinci altı ayına göre biraz daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu yükseklik, yılın ilk altı ayında 2006 yılı içinde işkence görüp başvuruda bulunanların sayısının oldukça fazla olmasına bağlıdır. Yılın ilk altı ayında 134 kişi 2006 yılı içinde işkence gördüklerini beyan ederek başvurmuştur.

Grafik 1. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin aylara göre dağılımı

Başvuruları TİHV'ye başvurmaya yönlendiren kişi ve kurumlar ele alındığında demokratik örgüt ve partiler kanalıyla başvuranların en fazla sayıda olduğu, bunu bir yönlendirme olmadan doğrudan başvuranların, diğer TİHV başvurularının ve İnsan Hakları Derneği'nin yönlendirmesiyle gelenlerin izlediği görülmektedir. Başvuruların TİHV ile ilgili bilgilendirme kaynaklarının dağılımı tüm başvurular ve 2006 yılında gözaltında işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını belirtenler için Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3. TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin tamamı ve 2006 yılında gözaltında işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını belirtenler için bilgilendirilme kaynaklarına göre dağılımı

Başvuru Yolu	Tüm Başvurular	%	2006'de GİG	%
Demokratik Örgüt ve/veya Partiler Kanalıyla	88	26,4	62	27,9
Doğrudan	86	25,8	63	28,4
TİHV Başvurularının Önerisiyle	73	21,9	38	17,1
İHD Kanalıyla	71	21,3	50	22,5
TİHV Gönüllülerinin Önerisiyle	6	1,8	2	0,9
Basın Aracılığıyla	4	1,2	3	1,4
TİHV Çalışanlarının Önerisiyle	3	0,9	3	1,4
Avukatlar Yoluyla	2	0,6	1	0,5
Toplam	333	100,0	222	100,0

Değerlendirmemizin izleyen kısımları iki ana bölüm halinde yapılacak, birinci ana bölümde 333 başvurunun tamamı, ikinci ana bölümde ise 2006 yılında gözaltında işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını belirterek başvuran 222 başvuru ayrı olarak değerlendirilecektir. Bu bölümde Türkiye'de işkence ile ilgili son duruma ilişkin yorumlar yer alacak ve işkencenin önlenmesi için yapılması gerekenler tartışılacaktır.

I- TÜM BAŞVURULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

A- SOSYAL VE DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

1- Yaş ve Cinsiyet:

Başvuruların yaşları 11 ile 79 arasında değişmektedir. Bu yıl başvuruların yaş ortalaması ise $31,4 \pm 11,5$ 'dir. 18 yaş ve altında 24 başvuru bulunmaktadır (%7,2). Bu tablo başvurularımızın başvurdukları yıldaki yaşlarını ifade etmekte olup, işkence gördüğü yaşı, doğal olarak, doğrudan yansıtmamaktadır. Geçen yıllarla karşılaştırıldığında 18 yaş altı başvuruların hem sayısı, hem de oran olarak arttığı görülmektedir (2005'de 0-18 yaş başvuru sayısı 13, oranı %1,9 idi).

Geçtiğimiz yıllarla karşılaştırıldığında 19-25 yaş grubunda belirgin bir artış olduğu görülmektedir. Daha önceki yıllarda işkence görüp 2006 yılı içinde başvuranlar (kronik olgular) göreceli olarak çok düşüktür. 2004 yılında yeni TCK ile birlikte cezaevlerinden tahliyelerin bir anda olması ve ileriki yıllarda tahliye olması beklenen kişilerin erken tahliye olması bunun nedeni olabilir. Kronik başvuruların azlığına ek olarak yıl içinde işkence gören başvuruların sayısının yüksekliği 19-25 yaş grubundaki artışı açıklamaktadır.

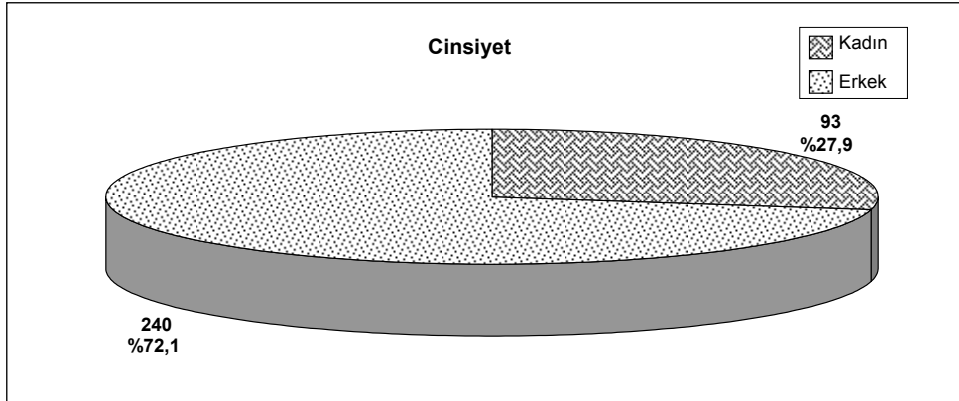
Başvuruların yaklaşık yarısı (%50,7) 19 ile 30 yaşları arasındadır. Başvuruların yaş gruplarına göre dağılımı Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4. 2006 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin yaş gruplarına göre dağılımı

Yaş Grubu	Başvuru Sayısı	%
0-18	24	7,2
19-25	103	30,9
26-30	66	19,8
31-35	35	10,5
36-40	30	9,0
41-45	31	9,3
46 ve üstü	44	13,2
Toplam	333	100,0

Başvuruların 240'ı erkek (%72,1), 93'ü kadındır (%27,9) (Grafik 2). Kadınların oranında geçmiş yıllara göre (2000'den sonra) az bir artış vardır.

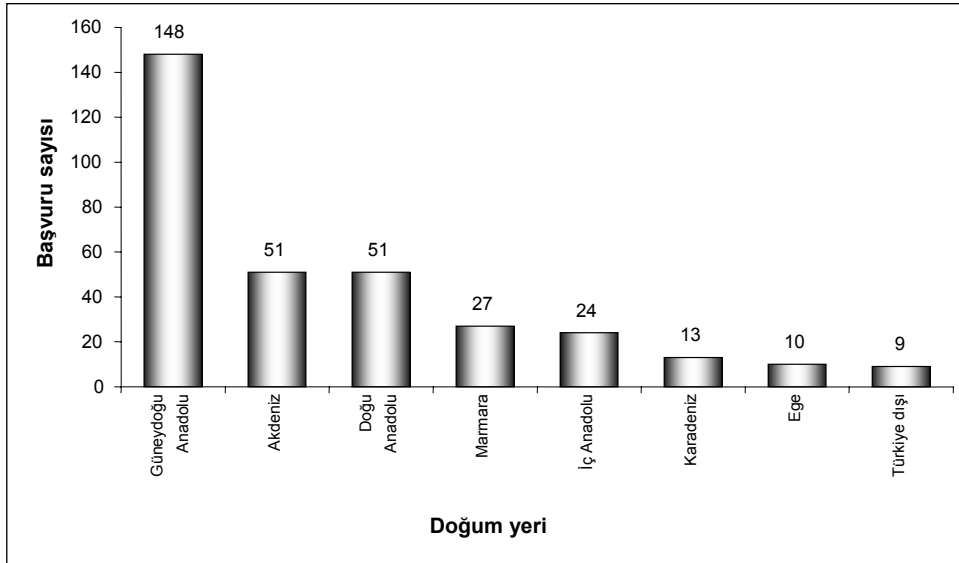
Grafik 2. 2006 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin cinsiyetlerine göre dağılımı

2- Doğum yeri:

Başvuruların beşte ikisinden fazlasının Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde doğduğu, Doğu Anadolu ve Akdeniz Bölgesi doğumluların ikinci ve üçüncü sırayı aldığı görülmektedir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu doğumluların toplamı tüm başvuruların %60'ını oluşturmaktadır. Akdeniz Bölgesi doğumlular başvuruların %15,3'ünü, Marmara Bölgesi doğumlular %8,1'ini, İç Anadolu Bölgesi doğumlular %7,2'sini oluşturmaktadır. Başvuruların doğum yerlerine göre dağılımı Grafik 3'de verilmiştir.

Grafik 3. 2006 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin doğum yerlerine göre dağılımı

Doğum yerleri il düzeyinde ele alındığında başvurular arasında en fazla Diyarbakır (48 kişi, %14,4), Mardin (30 kişi, %9,0), Adana (25 kişi, %7,5) Siirt (24 kişi, %7,2) ve İstanbul (20 kişi, %6,0) doğumlu kişilerin bulunduğu görülmektedir.

Geçen yıllarda da olduğu gibi doğum yerlerine göre dağılımda görülen Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgesi yüksekliğinin nedenleri arasında işkence görenler arasında Kürt kökenli yurttaşların fazla sayıda olması düşünülebilir. Bu veri bu bölgelerde yaşayanların etnik kimliklerine yönelik siyasi baskı ve işkence uygulamalarının sadece doğdukları yerlerde değil göç edip yaşadıkları yerlerde de sürdüğüne ilişkin iddiaları destekleyen bir bulgu olarak değerlendirilebilir.

3- Öğrenim ve iş-meslek durumu:

Başvuruların 158'i (%47,4) ortaokul ya da lise mezunu, 114'ü (%34,2) ilkokul mezunu ya da okuryazar, 28'i (%8,4) üniversite mezunu ya da üniversiteden terktir. Başvuruların 33'ünün (%9,9) okuma yazması yoktur. Başvuruların öğrenim durumlarının daha ayrıntılı dağılımı Tablo 5'de verilmiştir. Halen ilköğretim öğrencisi olan 13 kişi de mezun olmadıkları için okuryazar ya da ilkokul mezunu ve üniversite öğrencisi olan 44 kişi de lise mezunu olarak değerlendirilmiştir. Aşağıda verilen dağılımın buna göre değerlendirilmesi daha uygun olacaktır.

Tablo 5. 2006 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin öğrenim durumlarına göre dağılımı

Öğrenim Durumu	Başvuru Sayısı	%
Okuryazar Değil	33	9,9
Okuryazar	25	7,5
İlkokul Mezunu	89	26,7
Ortaokul Mezunu	41	12,3
Lise Mezunu	117	35,1
Yüksekokul-Üniversite Terk	14	4,2
Yüksekokul-Üniversite Mezunu	14	4,2
Toplam	333	100,0

Başvuruların iş durumları incelendiğinde 161 kişinin (%48,3) görüşme yapıldığı sırada işsiz olduğu görülmektedir. 44 kişi (%13,2) üniversite, 13 kişi ise (%3,9) ilk veya orta öğrenim öğrencisidir. Başvurular arasında ayrıca 3 (%0,9) basın mensubu bulunmaktadır.

Başvurular arasında işsiz oranı geçen yıldan görece daha düşüktür (2005'de başvuruların %66,8'i işsizdi). Bu yıl başta üniversite öğrencisi ve ev kadını olmak üzere işsizler dışında hemen hemen tüm gruplarda oransal bir artış görülmektedir (üniversite öğrencisi ve ev kadınları için 2005'de toplam başvuru içindeki oranlar sırasıyla %6,8 ve %4,8'dir). İşsiz sayısındaki bu görece düşüşün nedeni başvurular arasında düzenli bir işte çalışanların sayısındaki artıştan ziyade, cezaevinden çıkan başvuru sayısının geçen yıla göre biraz daha az olmasıdır. (Bkz. Cezaevi Süreci).

Bu durum başvurular arasındaki işsizliğin nedenleri arasında cezaevi süreçleri nedeniyle işten atılmalar, öğrenimin yarıda kalması, iş başvurusunda ve işe kabülde karşılaşılan güçlükler gibi unsurların önemli rolü olduğunu doğrulamaktadır.

Öğrencilerin dağılımına bakıldığında, yaş grupları dağılımında verilen ve 0-18 yaş grubunda yer alan 24 kişiden 13'ünün ilköğretim öğrencisi olduğu anlaşılmaktadır.

Başvuruların iş durumları ayrıntılı olarak Tablo 6'da görülmektedir.

Tablo 6. 2006 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin iş-meslek durumlarına göre dağılımı

İş veya Meslek	Başvuru Sayısı	%
İşsiz	161	48,3
Üniversite öğrencisi	44	13,2
Ev kadını	30	9,0
Sivil toplum kuruluşunda çalışan	19	5,7
Esnaf (dükkan, büro gibi kendi işinde çalışan)	18	5,4
Özel sektörde sanayi işçisi	14	4,2
İlk ve orta öğretim öğrencisi	13	3,9
İnşaat işçisi	7	2,1
Özel sektörde büro işi (sekreter, bankacı vb.)	7	2,1
Seyyar satıcı	5	1,5
Avukat	3	0,9
Çiftçi	3	0,9
Emekli	3	0,9
Gazeteci	3	0,9
Sağlık çalışanı	1	0,3
Kamu kuruluşunda büro işi (sekreter, bankacı vb.)	1	0,3
Tarım işçisi	1	0,3
Toplam	333	100,0

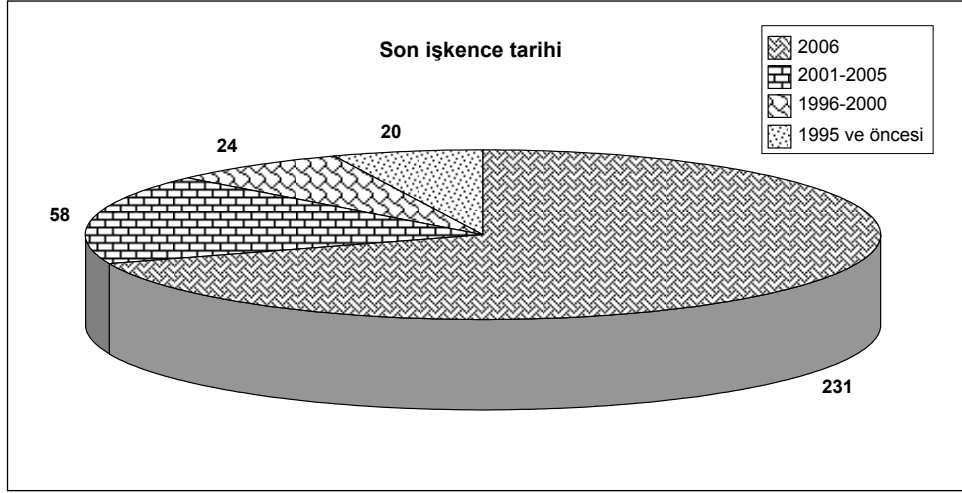
B- İŞKENCE SÜRECİ:

2006 yılında TİHV'ye işkence ve kötü muamele gördüklerini belirterek başvuran 333 kişinin son işkence gördükleri yıla bakıldığında 231 kişinin 2006 yılında, 58 kişinin 2001-2005 yılları arasında, 24 kişinin 1996-2000 yılları arasında, 20 kişinin ise 1995 ve öncesinde işkenceye maruz kaldığı görülmektedir (Grafik 4). Başvuruların belirttikleri son işkence tarihinin yıllara göre dağılımı Tablo 7'de verilmektedir.

2006 yılında işkence gören 231 başvuru arasında, son işkence uygulamasına cezaevinde maruz kalan 9 kişi dışında kalan 222 başvurudan elde edilen bilgiler ikinci ana bölümde ayrıca ele alınmıştır.

Grafik 4. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son işkence gördükleri yıla göre dağılımı

Tablo 7. 2006 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin belirttikleri son işkence tarihinin yıllara göre dağılımı

Son İşkence Tarihi	Başvuru Sayısı
1995 ve öncesi	20
1996	5
1997	4
1998	0
1999	9
2000	6
2001	8
2002	6
2003	11
2004	11
2005	22
2006	231
Toplam	333

1- Gözaltı ve Gözaltında İşkence Süreci:

2006 yılında TİHV'ye başvuranların 293'ü (%88,0) siyasi nedenlerle, 39'u (%11,7) adli nedenlerle, bir kişi ise (%0,3) sığınmacılık nedeniyle işkenceye maruz kaldığını belirtmiştir. Adli nedenlerle gözaltına alınan kişilerin başvurularımız arasındaki oranı geçen yıllara göre artış göstermiştir (2004'de %8,6, 2005'de %5,2). Yine de insan

hakları örgütlerinin yayınladığı raporlardan edinilen bilgiler, adli nedenler ile gözaltına alınan ve işkence gören bir çok kişinin salıverilmeden önce suç duyurusunda bulunmamaları ya da bir insan hakları örgütüne başvurmamaları yolunda ya da benzeri şekillerde tehdit edilmeleri nedeniyle bu sayının gerçek rakamlardan çok daha düşük olduğunu düşündürmektedir. Bu kişilere gerekli yasal bilgilendirmenin yapılması ve destek sağlanması durumunda sayının daha da artabileceği beklenmektedir.

Başvuruların son yaşadıkları gözaltı sürelerinin dağılımına bakıldığında 146 kişinin (%43,8) 24 saatten az, 142 kişinin (%42,6) 1-4 gün, 12 kişinin (%3,6) 16-30 gün, 5 kişinin (%1,5) bir aydan fazla gözaltında kaldığı görülmektedir.

2006 yılı içinde işkence görenlerin değerlendirmesini yaptığımız ikinci bölümde daha açık görüleceği gibi önceki yıllara göre gözaltı süresinde belirgin azalma gözlenmektedir. Ancak, bu gelişme ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Madde 5/3 de tanımlanan “kişinin hemen yargı önüne çıkarılma gereği” hükmünün sağlanamadığı açıktır. Ayrıca kayıt dışı kısa süreli gözaltına alma uygulamaları, gözaltı uygulamalarına yönelik gelişmelerin işkencenin önlenmesi için yeterli olmamasının nedenlerinden biri olmayı sürdürmektedir.

Son gözaltı sürelerinin dağılımı Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. 2006 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltı sürelerine göre dağılımı

Son Gözaltı Süresi	Başvuru Sayısı	%
24 saatten az	146	43.8
24-48 saat	94	28.2
49-72 saat	29	8.7
73-96 saat	19	5.7
5-7 gün	10	3.0
8-15 gün	17	5.1
16-30 gün	12	3.6
1 aydan fazla	5	1.5
Bilinmiyor	1	0.3
Toplam	333	100,0

Başvuruların gözaltına alındıkları yerler incelendiğinde 184 kişinin (%55,3) sokaktan veya başka bir açık alandan, 59 kişinin (%17,7) dergi, dernek gibi bir kurumdan, 55 kişinin (%16,5) ise evden gözaltına alınmış olduğu görülmektedir. Sokaktan ve açık alandan gözaltına alma oranının yüksekliği ile ilgili deneyimlerimiz, bu tür uygulamaların kayıt dışı gözaltına alma uygulamalarını kolaylaştırdığını göstermektedir. Ayrıca 2006 yılında dergi bürosu, dernek merkezi ve benzeri bir kurumdan gözaltına alınan kişilerin sayı ve oranının geçen yıllara göre arttığı dikkati

çekmektedir (2004'de 30 kişi ya da %3,3, 2005'de 19 kişi ya da %2,8). Bu konu 2006 yılında gözaltında işkence görenlerin değerlendirildiği bölümde ayrıca ele alınmıştır.

Başvuruların son gözaltına alındıkları yerlerin dağılımı Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. 2006 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltına alındıkları yerlere göre dağılımı

Son Gözaltına Alındığı Yer	Başvuru Sayısı	%
Sokaktan veya açık alandan	184	55.3
Kurumdan (dergi, dernek vb.)	59	17.7
Eyden	55	16.5
Resmi kurumdan	15	4.5
İşyerinden	10	3.0
Diğer	10	3.0
Toplam	333	100,0

Başvuruların gözaltına alındıkları saat dağılımı Tablo 10'da verilmiştir. Başvuruların büyük çoğunluğu (%69,4) gündüz saatlerinde gözaltına alınmışken %7,8'i gece yarısından sonra gözaltına alınmıştır. Bu dağılımın 2006 yılı içinde nasıl olduğuna ve buna ilişkin yoruma ikinci ana bölümde yer verilecektir.

Tablo 10. 2006 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltına alındıkları saate göre dağılımı

Son Gözaltına Alındığı Saat	Başvuru Sayısı	%
08:00 – 18:00	231	69.4
18:00 – 24:00	76	22.8
24:00 – 08:00	26	7.8
Toplam	333	100.0

Başvuruların son yaşadıkları gözaltı sırasında işkence gördükleri yerlerin dağılımına bakıldığında 196 kişinin (%58,9) emniyet müdürlüğünde, 47 kişinin (%14,1) sokakta veya açık alanda, 33 kişinin ise (%9,9) polis karakolunda işkence gördüğü anlaşılmaktadır. Bu konunun güncel gelişmeler ışığında değerlendirilmesinde yarar olacağı için yoruma ikinci bölümde yer verilecektir. Emniyet müdürlüklerinin geçen yıllarda olduğu gibi ilk sırada yer alması uzun yıllardır işkence uygulamalarının daha çok üst düzey merkezlerde, genellikle eğitilmiş özel sorgulama ekipleri tarafından yapıldığı görüşünü desteklemektedir. Ayrıca sokakta ve açık alanlarda ya da polis karakollarında işkence gördüğünü belirten başvurularımızın büyük bölümünün 2006 yılı içinde bu uygulamalara maruz kaldığı göz önüne alınırsa emniyet müdürlüklerinin oranı geçmiş yıllar içinde daha da yüksek bulunacaktır.

İşkence yapılan yere göre dağılım Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11. 2006 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltında işkence gördüğü yerlere göre dağılımı

Son Gözaltında İşkence Gördüğü Yer	Başvuru Sayısı	%
Emniyet müdürlüğünde	196	58.9
Sokakta veya açık alanda	47	14.1
Polis karakolunda	33	9.9
Jandarma komutanlığında	15	4.5
Jandarma karakolunda	9	2.7
Araç içinde	4	1.2
Evde	3	0.9
Diğer	3	0.9
Bilmiyor/Hatırlamıyor	3	0.9
Boş*	20	6,0
Toplam	333	100,0

*Son yaşadığı gözaltı sırasında işkence görmeyen kişiler (önceki gözaltılarda ya da cezaevinde yaşadıkları işkence nedeniyle başvurmuşlardır)

Başvuruların son yaşadıkları işkencenin yapıldığı yerin bölgesel dağılımına bakıldığında Akdeniz Bölgesi'nin başta geldiği, bunu Marmara ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin izlediği görülmektedir (Tablo 12).

Tablo 12. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltında yaşadıkları işkencenin bölgelere göre dağılımı

Son Gözaltında İşkence Gördüğü Bölge	Başvuru Sayısı	%
Akdeniz	102	30.6
Marmara	89	26.7
Güneydoğu Anadolu	57	17.1
Ege	29	8.7
Doğu Anadolu	17	5.1
İç Anadolu	12	3.6
Karadeniz	5	1.5
Türkiye Dışı	3	0.9
Boş*	19	5.7
Toplam	333	100.0

*Son yaşadığı gözaltı sırasında işkence görmeyen kişiler (önceki gözaltılarda ya da cezaevinde yaşadıkları işkence nedeniyle başvurmuşlardır)

Başvuruların son yaşadıkları işkencenin yapıldığı yerin dağılımına iller bazında bakıldığında ise Adana, İstanbul, Diyarbakır, İzmir ve Ankara'nın ilk sıralarda yer

aldığı görülmektedir. İşkence uygulanan yerler arasında Akdeniz Bölgesi ve özellikle Adana'nın ağırlıklı olarak yer alması, 2006 yılında yaşanan işkence olgularıyla ilgili olduğundan konuyla ilgili yoruma ikinci bölümde yer verilecektir.

Gözaltında işkence yapılan yerin illere göre dağılımında ilk on beş il Tablo 13'de verilmiştir.

Tablo 13. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltında işkence gördükleri yerin illere göre dağılımı

Son Gözaltında İşkence Gördüğü İl	Başvuru Sayısı	%
Adana	88	26.4
İstanbul	77	23.1
Diyarbakır	40	12.0
İzmir	25	7.5
Ankara	12	3.6
Mardin	10	3.0
Mersin	10	3.0
Kocaeli	9	2.7
Van	7	2.1
Sakarya	5	1.5
Tunceli	5	1.5
Türkiye Dışı	3	0.9
Erzurum	2	0.6
Osmaniye	2	0.6
Siirt	2	0.6
Diğer	18	5.4
Boş*	19	5.7
Toplam	333	100,0

*Son yaşadığı gözaltı sırasında işkence görmeyen kişiler (önceki gözaltılarda ya da cezaevinde yaşadıkları işkence nedeniyle başvurmuşlardır)

Başvuruların son yaşadıkları işkencenin yapıldığı merkezlere ayrıntılı olarak bakıldığında Adana Terörle Mücadele Şubesi'nin çok sayıda olayla dikkati çektiği, ayrıca Diyarbakır, İstanbul, İzmir, Mersin Terörle Mücadele Şubelerinin (TMS) ve Gebze, Adana, İstanbul Gayrettepe Emniyet Müdürlüğü'nün de işkence olaylarının en yoğun yaşandığı yerler olarak göze çarptığı görülmektedir. Aşağıdaki tablo Adana'da görülen 73 olayın 67 tanesi, Diyarbakır'daki 28 olayın 22'sinin 2006 yılı içinde gerçekleştiği göz önüne alınarak değerlendirilmelidir.

Son işkencenin yaşandığı merkezler arasında üçten fazla olgu görülenler Tablo 14'de verilmiştir.

Tablo 14. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin yaşadıkları son işkencenin yapıldığı merkezlere göre dağılımı

Son Gözaltında İşkence Gördüğü Merkez	Başvuru Sayısı	%
Adana TMSŞ	73	21,9
Bir merkezde işkence görmeyenler*	54	16,2
Diğer Emniyet Müdürlüğü ve TMSŞ	29	8,7
Diyarbakır TMSŞ	28	8,4
Boş**	20	6,0
Diğer Polis Karakolu	15	4,5
Diğer Jandarma Komutanlığı	13	3,9
İstanbul TMSŞ	11	3,3
Bilmiyor/Hatırlamıyor	11	3,3
Diğer Jandarma Karakolu	8	2,4
Gebze Emniyet Müdürlüğü	7	2,1
İzmir Bozyaka TMSŞ	7	2,1
Mersin TMSŞ	7	2,1
Adana Emniyet Müdürlüğü	5	1,5
Gayrettepe Emniyet Müdürlüğü	5	1,5
Beyoğlu Polis Karakolu	4	1,2
İzmir Buca İlçe Emniyet Müdürlüğü TMSŞ	4	1,2
Tunceli TMSŞ	4	1,2
Ankara TMSŞ	3	0,9
Denizli Polis Karakolu	3	0,9
Diyarbakır Çevik Kuvvet	3	0,9
İzmir Menemen İlçe Emniyet Müdürlüğü	3	0,9
Kartaltepe Polis Karakolu	3	0,9
Şehremini Polis Karakolu	3	0,9
Van TMSŞ	3	0,9
Van Jan. Alay Kom.	3	0,9
Diğer	2	0,6
Toplam	333	100,0

*Sokakta veya açık alanda, evde, araç içinde ve diğer yerlerde işkence görenler

**Son yaşadığı gözaltı sırasında işkence görmeyen kişiler (önceki gözaltılarda ya da cezaevinde yaşadıkları işkence nedeniyle başvurmuşlardır).

Başvuruların son gözaltında gördükleri işkence yöntemlerinin dağılımı Tablo 15'de verilmiştir (Bu değerlendirme 333 kişi arasında son yaşadığı gözaltı sırasında işkence görmeyen 19 kişi dışında kalan 314 kişi üzerinden yapılmıştır). Bu konunun da güncel gelişmeler ışığında değerlendirilmesinde yarar olacağı için yoruma ikinci bölümde yer verilecektir.

Bu tabloda, ilk sıralarda yer alan yöntemlerden dayak dışında kalanların sadece psikolojik yöntemler olduğuna dikkat çekmek gerekiyor. İşkencenin gerçek amacının kişinin bir ruhsal bütünlüğüne yönelik bir travma olduğu açık olarak görülüyor.

Tablo 15. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltında gördükleri işkence yöntemlerine göre dağılımı

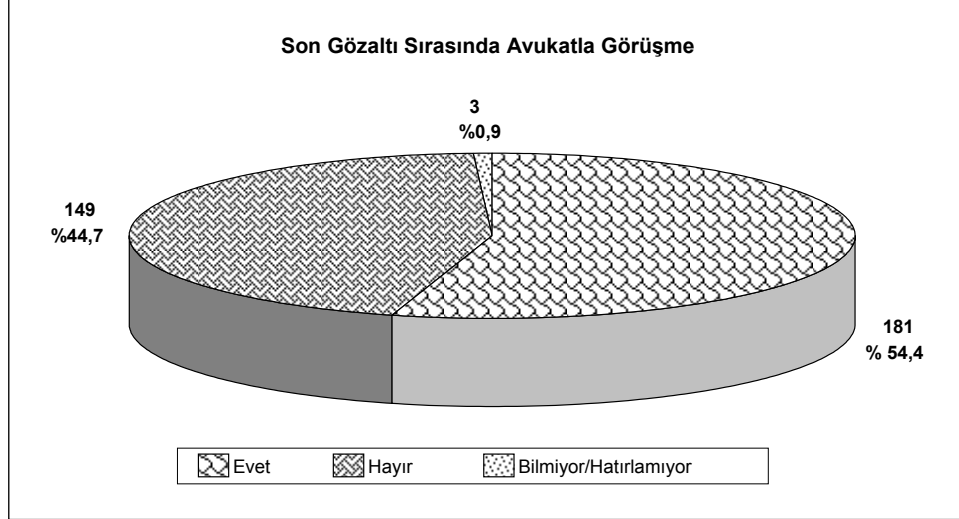
İşkence Yöntemi	Başvuru Sayısı	%
Dayak	274	87,3
Hakaret	269	85,7
Aşağılama	166	52,9
Kendisine Yönelik Diğer Tehditler	133	42,4
Öldürme Tehdidi	114	36,3
Anlamsız İstemlere İtaat Etmeye Zorlama	103	32,8
Soğuk Ortamda Bekletme	94	29,9
İşkenceye Görsel/İşitsel Tanıklık Ettirme	90	28,7
Vücudun Tek Bir Noktasına Sürekli Vurma	83	26,4
Aşırı Fiziksel Aktiviteye Zorlama	81	25,8
Kimyasal Maddelere Maruz Bırakma	75	23,9
Yeme İçmenin Kısıtlanması	73	23,2
Uyutmama	70	22,3
Soyma	60	19,1
Yakınlarına Yönelik Tehditler	59	18,8
Gözbağı	57	18,2
İşeme ve Dışkılamanın Engellenmesi	57	18,2
Saç, Sakal, Bıyık Yolma	53	16,9
Cinsel Taciz	49	15,6
Diğer Pozisyonel İşkenceler	47	15,0
Hücrede Tecrit	41	13,1
Yakınlarının Yanında İşkence Yapma	40	12,7
Basınçlı/Soğuk Su	31	9,9
Gürültülü Müzik ve Marş Dinletme	29	9,2
Elektrik	27	8,6
Askı	22	7,0
Haya Burma	20	6,4
Havasız Bırakma	14	4,5
Falaka	12	3,8
Ajanlık Teklifi	11	3,5
Yalancı İnfaz	10	3,2
Yakma	6	1,9
Tecavüz	4	1,3
Zorla Tıbbi Müdahale	4	1,3
Makat Araması	3	1,0
Diğer	7	2,2
Toplam	2412	7,7*

* Bir kişinin maruz kaldığı ortalama işkence yöntemi sayısı

2- Gözaltı Sırasında ve Sonrasında Hukuksal Uygulamalar:

2006 yılındaki başvuruların 181'i (%54,4) yaşadıkları son gözaltı sırasında bir avukatla görüşebildiklerini bildirmişlerdir (Grafik 5). Bu konunun da güncel gelişmeler ışığında değerlendirilmesinde yarar olacağı için yoruma ikinci bölümde yer verilecektir.

Grafik 5. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltında avukatla görüşebilme oranları

Yaşadıkları son gözaltı sonrasında savcılığa çıkarılmadan serbest bırakılan başvuru sayısı 76'dır (%22,8). 97 başvuru (%29,1) çıkarıldıkları savcılık ya da mahkeme tarafından serbest bırakılmıştır (Tablo 16). Bu sayılar, yıllardır gözaltı uygulamasının keyfilikliğini göstermesi açısından önemlidir.

Tablo 16. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltı sonrası durumlarına göre dağılımı

Son Gözaltı Sonrası Durum	Başvuru Sayısı	%
Tutuklandı	156	46,8
Savcılıktan ya da Mahkemeden Serbest Bırakıldı	97	29,1
Savcılığa Çıkarılmadan Serbest Bırakıldı	76	22,8
Bilmiyor/Hatırlamıyor	4	1,2
Toplam	333	100,0

Başvuruların son gözaltı sonrası dava süreci incelendiğinde 48 başvuru (%14,4) hakkında açılan davaların mahkumiyetle sonuçlandığı, 158 başvuru (%47,4) hakkında açılan davaların sürdüğü görülmektedir (Tablo 17).

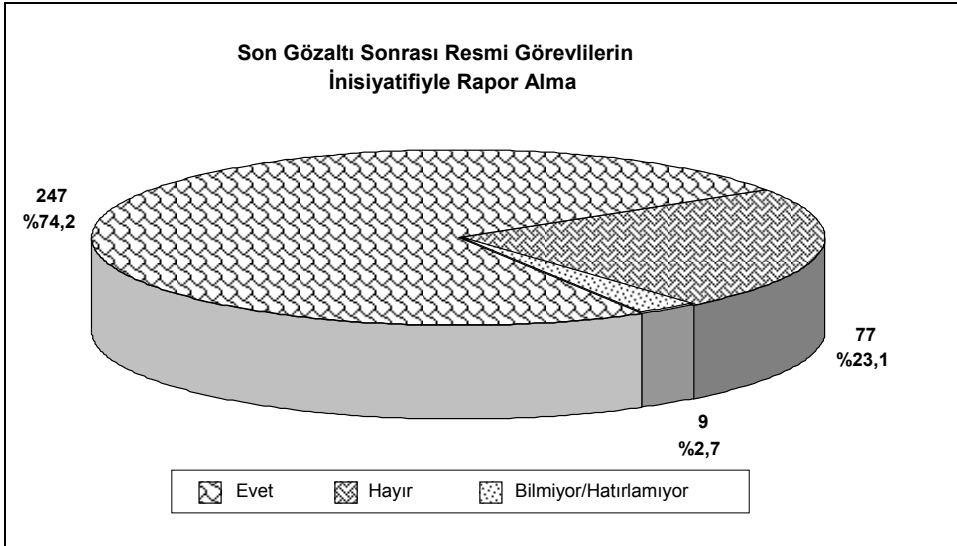

Tablo 17. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltı sonrası dava süreci durumlarına göre dağılımı

Son Gözaltı Sonrası Dava Süreci	Başvuru Sayısı	%
Dava Açıldı, Sürüyor	158	47,4
Dava Açılmadı	76	22,8
Dava Açıldı, Mahkumiyet İle Sonuçlandı	53	15,9
Dava Açılıp Açılmadığı Bilinmiyor	33	9,9
Dava Açıldı, Beraat İle Sonuçlandı	5	1,5
Dava Açıldı, Sonucu Bilinmiyor	4	1,2
Bilmiyor/Hatırlamıyor	4	1,2
Toplam	333	100,0

Yaşadıkları son gözaltı sonrasında resmi görevlilerin inisiyatifi ile adli rapor alan başvuru sayısı 247'dir (%74,2) (Grafik 6).

Grafik 6. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin yaşadıkları son gözaltı sonrasında resmi görevlilerin inisiyatifi ile adli rapor alma durumlarına göre dağılımı

Bu 247 başvurunun büyük bölümünün (102 kişi, %41,3) adli muayenesi adli tıp şube müdürlüklerinde, 92'sinin (%37,2) adli muayenesi hastanelerde yapılmıştır. Bir başka deyişle başvuruların %78,5'i konunun uzmanı olan kişilerce muayene edilerek rapor düzenlenmiştir. (Tablo 18). Ayrıca 25 kişi son gözaltıları sonrasında kendi istekleri (suç duyurusunda bulunmaları nedeniyle) ile adli rapor aldıklarını bildirmektedirler.

Tablo 18. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltı sonrası adli muayenelerinin yapıldığı yerlere göre dağılımı

Son Gözaltı Sonrası Adli Muayenenin Yapıldığı Yer	Başvuru Sayısı	%
Adli Tıp Şube Müdürlüğü	102	41,3
Hastane	92	37,2
Sağlık Ocağı	24	9,7
Gözaltında Tutulduğu Yer	15	6,1
Bilmiyor/Hatırlamıyor	10	4,0
Adli Tıp Kurumu	4	1,6
Toplam	247	100,0

Gözaltı sonrasında adli muayenesi yapılan 247 başvuruya adli muayene süreciyle ilgili değerlendirmeleri sorulduğunda başvuruların yaklaşık beşte ikisi adli muayene sırasında güvenlik güçlerinin dışarı çıkarılmadığını (108 kişi, %43,7), adli hekimin yakınmaları dinlemediğini (101 kişi, %40,9) ve adli hekimin bulgulara uyumlu rapor düzenlemediğini (107 kişi, %43,3), yaklaşık yarısı adli hekimin öykü almadığını (123 kişi, %49,8) ve adli hekimin gerektiği gibi muayene etmediğini (140 kişi, %56,7) söylemiştir (Tablo 19). Bu veriler, işkencenin önlenbilmesinde en önemli koruyucu mekanizmalardan birisi olan adli raporların gereğince kullanılmadığını ortaya koymaktadır.

Tablo 19. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin gözaltı sonrası adli muayene süreci ile ilgili değerlendirmelerine göre dağılımı

Adli Muayene ile İlgili Değerlendirmeler	Evet	%	Hayır	%	Bilmiyor/ Hatırla.	%	Toplam	%
Adli muayene sırasında güvenlik güçleri dışarı çıkarıldı mı?	133	53,8	108	43,7	6	2,4	247	100,0
Adli hekim yakınmaları dinledi mi?	141	57,9	101	40,9	3	1,2	247	100,0
Adli hekim öykü aldı mı?	120	48,6	123	49,8	4	1,6	247	100,0
Adli hekim gerektiği gibi muayene etti mi?	102	41,3	140	56,7	5	2,0	247	100,0
Adli hekim bulgulara uyumlu rapor düzenledi mi?	53	21,5	107	43,3	87	35,2	247	100,0

Başvurulardan 79'u (%23,7) mahkeme ya da savcılıktaki sorgusu sırasında kendisine işkence yapıldığını ifade etmiş, 54'ü (%16,2) ise ayrı bir dilekçe ile savcılığa suç duyurusunda bulunmuştur. Ayrıca 4 başvuru TİHV'nin yönlendirmesiyle ayrı bir dilekçeyle savcılığa suç duyurusunda bulunmuştur. 183 kişi (%55) işkence gördüğüne dair herhangi bir suç duyurusunda bulunmadığını bildirmiştir.

Bu konuların da güncel gelişmeler ışığında değerlendirilmesinde yarar olacağı için yoruma ikinci bölümde yer verilecektir.

3- Cezaevi Süreci:

Tüm başvurular içinde herhangi bir zamanda cezaevinde yatan başvuru sayısı 189 (%56,8), son yaşadıkları gözaltından sonra cezaevinde kalan başvuru sayısı 167'dir (%50,2). Bu başvuruların son gözaltından sonra cezaevinde kaldıkları süre 3 ay ile 256 ay arasında değişmekte olup ortalama süre 29,9 aydır (Standart Sapma: 49,1; Medyan: 5 ay).

Cezaevi öyküsü bulunan 189 başvurunun cezaevinde kaldıkları toplam süre dağılımı Tablo 20'de verilmiştir. Buna göre tüm başvuruların yaklaşık dörtte birini oluşturan 86 kişinin 3-12 ay arasında cezaevinde kalan kişilerden oluştuğu, başvurular arasında yaklaşık olarak cezaevinde yatan her oniki kişiden birinin 11-25 yıl arasında cezaevinde kaldığı görülmektedir.

Tablo 20. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin cezaevinde kaldıkları sürelerle göre dağılımı

Toplam Cezaevi Süresi	Başvuru Sayısı	%
0-2 ay	18	9.5
3-12 ay	86	45.5
13-36 ay	21	11.1
37-60 ay	14	7.4
61-84 ay	20	10.6
85-108 ay	6	3.2
109-132 ay	9	4.8
11-20 yıl	11	5.8
20 yıldan uzun	4	2.1
Toplam	189	100.0

Cezaevi öyküsü olan 189 başvurunun tahliye olduktan ne kadar süre sonra TİHV'ye başvurdukları incelendiğinde, 71 kişinin (%37,6) bir aydan kısa bir süre içinde, 58'inin (%30,7) 1-12 ay içinde, diğerlerinin ise (60 kişi, %31,7) bir yıldan daha uzun bir süre geçtikten sonra TİHV'ye başvurdukları görülmektedir. Buradan birçok kişinin sağlık sorunlarının çözümü için oldukça geç başvurduğu anlaşılmaktadır. Cezaevinden çıktıktan sonra sağlık sorunu olan her kişinin TİHV'ye ya da başka sağlık birimlerine daha hızlı başvurmalarını sağlayabilmek için ek bir çaba göstermek gerekmektedir.

Cezaevinden çıkan 119 kişinin (%63,0) tutuksuz yargılanmak üzere, 49 kişinin (%25,9) ceza süreleri dolduğu için tahliye edildiği görülmektedir (Tablo 21). Sadece bir kişinin sağlık nedeniyle cezası ertelenerek tahliye edildiği görülmektedir. Ancak TİHV Dokümantasyon Merkezi'nin verileri cezaevlerinde sağlık durumu bozuk olan ve her geçen gün daha da bozulan birçok kişinin olduğunu göstermektedir.

Tablo 21. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine cezaevinden çıkarak başvuran kişilerin tahliye nedenlerine göre dağılımı

Cezaevinden Tahliye Şekli	Başvuru Sayısı	%
Tutuksuz Yargılanmak Üzere	119	63.0
Ceza Bitimi	49	25.9
Af / Şartlı Salıverilme	12	6.3
Beraat	7	3.7
Sağlık Nedeni İle Erteleme	1	0.5
Diğer	1	0.5
Genel Toplam	189	100.0

Cezaevlerinde kalan başvurular arasında F tipi cezaevinde bulunan başvurular, izolasyon koşullarına maruz kalmaları nedeniyle özel bir önem taşımaktadır. Cezaevi öyküsü olan 189 kişi içinde F tipi cezaevinde kalan başvuru sayısı 66'dır (%34,9). Bu kişilerin F tipi cezaevinde kaldığı süre bir ayla 74 ay arasında değişmekte olup ortalama süre 15,2 aydır. F tipi cezaevinde kalan 66 başvuru arasında tek kişilik hücrede kalan başvuru sayısı 32'dir (%48,5). Bu kişilerin hücrede kaldıkları ortalama süre bir ayla 20 ay arasında değişmekte olup ortalama altı aydır.

Başvurularımız arasında F tipi cezaevinde kalan ve tek kişilik hücrede de tutulan kişi sayısı geçen yıllarda da olduğu gibi yüksekliğini korumaktadır. Dolayısıyla F tipi cezaevi koşullarından etkilenmiş kişi sayısı artmakta ve bu tür izolasyon koşullarına maruz kalmanın yaratacağı sağlık sorunlarıyla ilgili çalışmalar giderek daha fazla önem kazanmaktadır. TİHV önümüzdeki dönem için izolasyonun etkilerine yönelik çalışmalar planlarken, bu tür uygulamaların ortadan kaldırılması için de her türlü çabayı harcamaktadır.

Ayrıca cezaevlerinde herhangi bir nedenle tecrit cezası alan 17 başvuru bulunmaktadır (%9,0) ve bu başvuruların tecritte kaldıkları süre iki günle 99 gün arasında değişmekte olup ortalama 26,2 gündür.

Cezaevi öyküsü olan 189 başvurunun 22'si (%11,6), bir cezaevi operasyonuna maruz kalmıştır. Bu başvuruların 20'si 19 Aralık 2000 tarihinde açlık grevlerine karşı aynı anda çok sayıda cezaevinde birden yapılan cezaevi operasyonlarını yaşamış kişilerdir. (Tablo 22).

Tablo 22. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine cezaevinden çıkarak başvuran kişilerden cezaevi operasyonlarına maruz kalanların yaşadıkları operasyona göre dağılımı

Cezaevi Operasyonları	Başvuru Sayısı	%*
19 Aralık 2000	20	90,9
Ulucanlar 1999	1	4,5
Burdur 1999	1	4,5
Diğer	5	22,7

*Cezaevi operasyonuna maruz kalan başvuru sayısına oranı

Bu başvuruların cezaevi operasyonlarında yaşadıkları özel travmalara bakıldığında, kimyasal maddeye maruz bırakılmanın operasyon yaşayan başvuruların yarısından fazlasının maruz kaldığı en yoğun yaşanan travma olduğu, üç kişinin bomba ve şarapnel parçasıyla, iki kişinin ateşli silahla yaralandığı, bir kişinin ise yandığı görülmektedir (Tablo 23). Yedi kişi, yaşadıkları cezaevi operasyonu sonrasında tedavi görmelerinin engellendiğini söylemişlerdir.

Tablo 23. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin cezaevleri operasyonları sırasında yaşadıkları travmalara göre dağılımı

Cezaevi Operasyonunda Yaşanan Travmalar	Başvuru Sayısı	%
Kimyasal Maddeye Maruz Bırakılma	16	72.7
Islak ve Soğuk Zeminde Uzun Süre Bırakılma	10	45.5
Soyma ve Çıplak Bekletme	7	31.8
Hücrede Tecrit	7	31.8
Ring Arabasında İşkence	6	27.3
Dayak, Tartaklama	5	22.7
Bomba ve Şarapnel Parçasıyla Yaralanma	3	13.6
Ateşli Silah Yaralanması	2	9.1
Enkaz Altında Kalma	2	9.1
Yanma	1	4.5
Diğer	1	4.5
Toplam	60*	2,7*

*Cezaevi operasyonuna maruz kalan 22 kişi operasyon sırasında birden fazla travmaya maruz kalabildiği için sayı 22'den büyüktür. Dolayısıyla 2,7 rakamı yüzde olmayıp, bir kişinin maruz kaldığı ortalama travma sayısını vermektedir.

Cezaevi öyküsü olan 189 başvuru içinde cezaevinde işkence gördüğünü belirten 87 başvuru bulunmaktadır. Ayrıca dört başvuru cezaevinde buldukları sırada tekrar sorgulanmak üzere götürüldüklerini ve bu kişilerin hepsi bu sorgu sırasında da işkence gördüklerini belirtmişlerdir.

Cezaevinde işkence gören 87 kişinin cezaevinde gördükleri işkence yöntemlerinin dağılımı Tablo 24'de verilmektedir.

Cezaevinde kalan başvurular arasında işkence görenlerin sayısında geçen yıllara göre biraz düşme göze çarpmaktadır. Cezaevlerinin genel koşulları tüm tutuklu ve hükümlüler üzerinde toplu bir işkence yöntemi olarak değerlendirilmelidir. Bunun dışında hala cezaevi öyküsü olanların yaklaşık yarısının cezaevinde de işkenceye maruz kaldığını ve aralarında dayak, soyma, hakaret, tehdit gibi yöntemlerin de bulunduğu işkence uygulamalarının, cezaevlerinde özgürlüğünden alıkonulmuş kişilerin kişilik bütünlüğüne yönelik bir şiddet olarak hala yaygın olarak kullanıldığını görüyoruz.

TİHV Dokümantasyon Merkezi'nin 2006 yılı içinde derlediği verilere göre ölüm orucu, intihar, kavgı ve yetersiz sağlık koşulları nedeniyle 9 kişi cezaevlerinde hayatını kaybetmiştir.

Tablo 24. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin cezaevlerinde gördükleri işkence yöntemlerine göre dağılımı

İşkence Yöntemi	Başvuru Sayısı	%
Hakaret	57	65.5
Dayak	53	60.9
Soyma	42	48.3
Aşağılama	39	44.8
Görüşmenin Engellenmesi	30	34.5
Hücrede Tecrit	27	31.0
Kendisine Yönelik Diğer Tehditler	27	31.0
Öldürme Tehditi	24	27.6
Aşırı Fiziksel Aktiviteye Zorlama	21	24.1
Soğuk Ortamda Bekletme	21	24.1
Anlamsız İsteme İtaat Etmeye Zorlama	20	23.0
Yeme İçmenin Kısıtlanması	19	21.8
Cinsel Taciz	12	13.8
İşkenceye Görsel/İşitsel Tanıklık Ettirme	12	13.8
Tek Tip Elbise	12	13.8
Sözlü Cinsel Taciz	11	12.6
Uyutmama	10	11.5
Vücudun Tek Bir Noktasına Sürekli Vurma	10	11.5
İşeme ve Dışkılamanın Engellenmesi	9	10.3
Kimyasal Maddelere Maruz Bırakma	8	9.2
Saç, Sakal, Bıyık Yolma	8	9.2
Fiziksel Cinsel Taciz	7	8.0
Basıncılı/Soğuk Su	6	6.9
Diğer	6	6.9
Diğer Pozisyonel İşkenceler	6	6.9
Gözbağı	5	5.7
Havasız Bırakma	5	5.7
Yakınlarına Yönelik Tehditler	5	5.7
Falaka	4	4.6
Gürültülü Müzik ve Marş Dinletme	4	4.6
Haya Burma	4	4.6
Yakınlarının Yanında İşkence Yapma	3	3.4
Makat Araması	2	2.3
Yakma	2	2.3
Yalancı İnfaz	2	2.3
Zorla Tıbbi Müdahale	2	2.3
Ajanlık Teklifi	1	1.1
Askı	1	1.1
Düz Askı ya da Çarmih	1	1.1
Elektrik	1	1.1
Toplam	540	6.2*

*Bir kişinin maruz kaldığı ortalama işkence yöntemi sayısı

Cezaevlerindeki işkence ve kötü muamele uygulamalarının daha çok arama ve denetimlerde, avukat ve aile görüşmesine gidiş ve gelişlerde, hastane sevkleri ya da mahkemelere götürülüp getirilirken yaşandığı ifade edilmektedir.

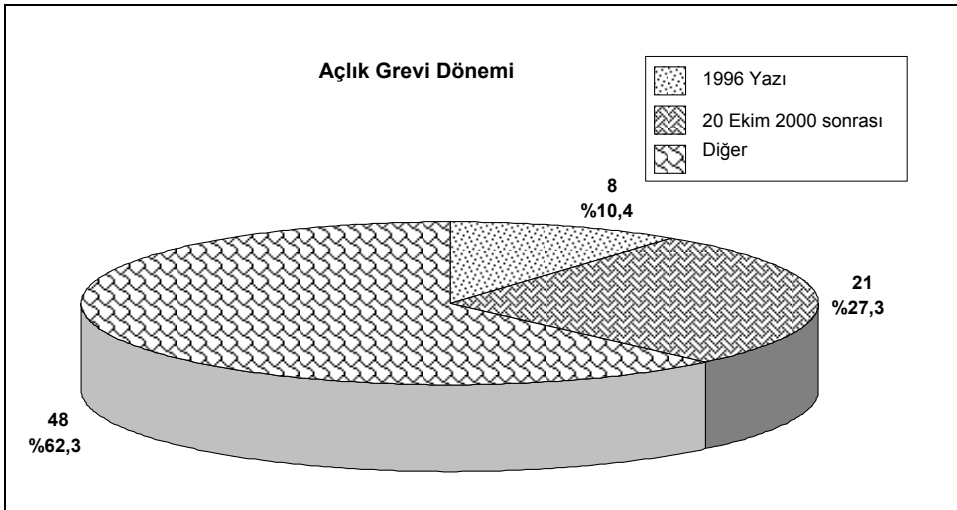
Cezaevi öyküsü olan 189 başvurunun son kaldıkları cezaevindeki koşullar hakkında sorulan sorulara verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 25'de görülmektedir.

Tablo 25. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son kaldıkları cezaevlerindeki koşullar hakkında sorulan sorulara verdikleri yanıtların dağılımı

Cezaevi Koşulları	Olumlu	Kısmen Olumlu	Olumsuz	Toplam
Barınma	7	39	143	189
Beslenme	5	40	144	189
Hijyen	5	27	157	189
Havalandırma	7	45	137	189
İletişim	6	28	155	189
Sağlık	8	23	158	189
Sevk	6	21	162	189
Yayın	7	39	143	189

Cezaevi öyküsü olan 189 başvuru içinde 77 kişi (%36,0) cezaevinde değişik zaman ve nedenlerle açlık grevi yaptığını belirtmektedir. Bu başvuruların 21'i 20 Ekim 2000 sonrasında F tipi cezaevlerine karşı başlayan, 8'i ise 1996 yılı Ağustos ayında yapılan açlık grevi eylemlerine katıldıklarını belirtmişlerdir. 48 kişi ise çeşitli dönemlerde açlık grevi yapmışlardır (Grafik 7).

Grafik 7. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin cezaevi sürecinde açlık grevlerine katılım dönemine göre dağılımı

C- TIBBİ DEĞERLENDİRME

Bu bölümde başvuruların tedavi ve rehabilitasyon merkezlerinde başvuru hekimleri ve konsültan hekimler (psikiyatrist, fizik tedavi ve rehabilitasyon uzmanı, ortopedi uzmanı, KBB uzmanı vb.) tarafından yapılan tıbbi değerlendirmelerindeki anamnez, fizik muayene ve yapılan tetkikler sonucunda başvuruların sağlık durumlarıyla ilgili edinilen bilgiler derlenmiştir.

İşkenceye maruz kaldığı için tedavi ve rehabilitasyon merkezlerimize başvuran 333 kişinin tedavi süreçlerinin değerlendirildiği bu bölümde öncelikle TİHV çalışma yaklaşımının aktarılması bu sürecin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. Kişi başvuru sırasında hekime işkence öyküsünü ve yakınmalarını kendi ifadesiyle aktarır. Bu yakınmalardan işkence süreçleri ile ilgili olduğunu düşündüklerinin öyküsü ayrıntılı olarak alınır. Hekim, değerlendirmesi sonucunda yapılması gerekli olan laboratuvar tetkiklerini ve konsültasyonları ister. Yaklaşımını başvuruya açık olarak ifade eder. Son aşamada öykü, muayeneler ve tetkikler birlikte değerlendirilerek ortaya konan hastalıkların işkence ile ilişkisi belirlenir. Bu aşamada kişinin sağlığının bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmesi esastır.

TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuru sürecinde tüm başvuranların tedavi ekibinin tüm üyeleri ile görüşmeleri amaçlanmakta, psikiyatrist ile görüşme yapmak istemeyenlere istedikleri an bu görüşme imkanının olduğu belirtilmekte ancak ısrarcı olunmamaktadır.

Değerlendirme sonucunda, işkence ile ilişkili bulunmayan rahatsızlıklar için kişiye önerilerde bulunularak tedavileri için yol gösterilmektedir. İşkence ile ilişkili bulunan rahatsızlıkların tedavileri ise TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerinde sürdürülmektedir. Tedavi ve rehabilitasyon için öngörülen program, öncelikle başvuranla paylaşılır ve birlikte yapılan değerlendirmenin sonrasında gerekli düzenlemeler (örn. başvuranın kendi özgül koşullarından kaynaklanan durumlar bu programı etkiler) yapılır. Tedavi ve rehabilitasyon programı bundan sonra uygulamaya konur.

Bulunan rahatsızlıkların işkence ile ilişkilerinin değerlendirilmesi sırasında her tanı için aşağıdaki ilişkilendirme biçimlerinden biri kullanılmaktadır:

- a) Tek etyolojik faktör,
- b) Varolan patolojiyi ağırlaştırdı veya ortaya çıkardı,
- c) Faktörlerden biri,
- d) İlişkisi yok,
- e) İlişki belirlenemedi.

1- Başvuruların Tıbbi Yakınmaları:

2006 yılında başvuran 333 kişinin tamamının sağlıkları ile ilgili fiziksel ya da psikolojik bir yakınması vardır. Başvurular ilk değerlendirme sırasında 2402 değişik yakınmada bulunmuşlardır.

Bu yakınmaların sistemlere göre dağılımına bakıldığında psikolojik yakınma sayısının en fazla olduğu (%39,8) görülmektedir (Tablo 26).

Tablo 26. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin fiziksel ve psikolojik yakınmalarına göre dağılımı

Sistemler	Yakınma Sayısı	%
Psikolojik	956	39.8
Kas İskelet Sistemi	403	16.8
Cilt	215	9.0
Sinir Sistemi	163	6.8
Genel	134	5.6
Kulak Burun Boğaz	101	4.2
Sindirim Sistemi	96	4.0
Ürogenital Sistem	88	3.7
Göz	85	3.5
Solunum Sistemi	67	2.8
Kalp Damar Sistemi	45	1.9
Ağız-Diş	39	1.6
Endokrin Sistem	10	0.4
Toplam	2402	100.0

En çok görülen psikolojik yakınma olan uyku bozuklukları başvuruların üçte birden fazlasında (127 kişi) görülmektedir. En çok görülen fiziksel yakınma ise baş ağrısıdır (89 kişi). En sık görülen 10 fiziksel ve psikolojik yakınma Tablo 27 ve 28'de görülmektedir.

Tablo 27. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin fiziksel yakınmalarının dağılımı

En Çok Görülen 10 Fiziksel Yakınma	Yakınma Sayısı	Başvurular arasında %	Fiziksel yakınmalar arasında %
Baş Ağrısı	89	26.7	6.2
Renk Değişiklikleri	55	16.5	3.8
Bel Ağrısı	45	13.5	3.1
Mide-Karın Ağrısı	45	13.5	3.1
Yorgunluk, Halsizlik	44	13.2	3.0
Bel-Bacak Ağrısı	44	13.2	3.0
Boyun Ağrısı	43	12.9	3.0
Görme Bozukluğu	40	12.0	2.8
Sırt Ağrısı	39	11.7	2.7
Tüm Vucutta Yaygın Ağrı	38	11.4	2.6
Diğer Fiziksel Yakınmalar	964	-	66.7
Toplam	1446	-	100

Tablo 28. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin psikolojik yakınmalarının dağılımı

En Çok Görülen 10 Psikolojik Yakınma	Yakınma Sayısı	Başvurular arasında %	Psikolojik yakınmalar arasında %
Uyku Bozuklukları	127	38.1	13.3
Sıkıntı	91	27.3	9.5
Polisten Rahatsız Olma	74	22.2	7.7
Sinirlilik	73	21.9	7.6
Unutkanlık	69	20.7	7.2
Kaygı	51	15.3	5.3
Konsantrasyon Bozukluğu	51	15.3	5.3
Kabus Görme	49	14.7	5.1
Flashback	45	13.5	4.7
Gerginlik	45	13.5	4.7
Diğer Psikolojik Yakınmalar	281	-	29.4
Toplam	956	-	100.0

2- Fizik Muayenelerde Elde Edilen Bulgular:

Yapılan fizik muayeneler sonucunda elde edilen toplam fiziksel bulgu sayısı 988 olup bunların sistemlere göre dağılımı incelendiğinde cilt (%28,1), kas iskelet sistemi (%28,0) ve ağız-diş (%10,5) ait bulguların ağırlık taşıdığı gözlenmektedir (Tablo 29).

Tablo 29. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin muayeneleri sonucu elde edilen fiziksel bulguların dağılımı

Sistemler	Bulgu Sayısı	%
Cilt	278	28.1
Kas İskelet Sistemi	277	28.0
Ağız-Diş	104	10.5
Kulak Burun Boğaz	90	9.1
Sindirim Sistemi	72	7.3
Göz	57	5.8
Ürogenital Sistem	52	5.3
Kalp Damar Sistemi	21	2.1
Solunum Sistemi	16	1.6
Sinir Sistemi	12	1.2
El Becerilerinde Bozukluk	3	0.3
Endokrin Sistem	3	0.3
Yürüme Bozukluğu	2	0.2
Toplam	988	100.0

En çok karşılaşılan fiziksel bulgu, kaslarda ağrı ve hassasiyet (%31,2) ve ekimozdur (%26,7). En sık ve yoğun olarak uygulanan fiziksel işkence yönteminin kaba dayak olduğu düşünüldüğünde, başvurularda saptanan bulgular ile öyküleri arasında uyumluluk olduğu ortaya çıkmaktadır. Öykülerden elde edilen bilgilere göre kaba dayak uygulaması çoğunlukla kişinin yakalanması (özgürlüğünden alıkonulması) ile gözaltı mekanına girene (kayıt altına alınmasına) kadar geçen süre içinde gerçekleşmektedir. Bu durum, yasal olarak yapılması zorunlu olan adli muayenede gözaltına alınma öncesinde var olan bulgular olarak yansımaktadır. Güvenlik güçleri de kendilerine direnç gösterildiğini ve kendilerinin güç kullanmak zorunda kaldığını ya da bu kişilerin düştüğünü, merdivenden yuvarlandığını ya da benzeri şekilde zarar gördüklerini ifade etmektedirler. Adli rapor ve güvenlik güçlerinin ifadeleri birleştiğinde ise işkence görenin yasal olarak işkence gördüğüne ilişkin suç duyurusunda bulunması büyük ölçüde zorlaşmakta, her şeye karşın suç duyurusunda bulunan kişiler aleyhine güvenlik güçleri de kendilerine zarar verildiği ya da karşı konulduğu iddiasıyla suç duyurusunda bulunmaktadır.

En çok görülen 10 bulgu Tablo 30'da verilmiştir.

Tablo 30. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerde rastlanan fiziksel bulguların dağılımı

En Çok Görülen 10 Bulgu	Bulgu Sayısı	Başvurular arasında %	Tüm fiziksel bulgular arasında %
Kaslarda Ağrı ve Hassasiyet	104	31.2	10.5
Ekimoz	89	26.7	9.0
Kostovertebral Açık Hassasiyeti	42	12.6	4.3
Erozyon	38	11.4	3.8
Nedbe Dokusu	38	11.4	3.8
Boyun Hareketlerinde Ağrı Kısıtlılık	31	9.3	3.1
Batında Hassasiyet	30	9.0	3.0
Eksik Diş	29	8.7	2.9
Epigastrium Hassasiyeti	29	8.7	2.9
Bel Hareketlerinde Ağrı Kısıtlılık	25	7.5	2.5
Diğer Fiziksel Bulgular	533	-	53.9
Toplam	988	-	100.0

3- Psikiyatrik Belirti ve Bulgular:

Başvuruların 149'u (%44,7) psikiyatrist ile görüşmüştür. Bu başvurularla yapılan psikiyatri görüşmelerinde 290 kişide bir psikiyatrik belirti ve bulgu saptanmış olup, psikiyatrist tarafından saptanan bu belirti ve bulguların dağılımına bakıldığında anksiyete, uykuya dalma ve sürdürme güçlüğü, sinirlilik ve/veya tepki eşliğinde düşme ve konsantrasyon güçlüğü'nün psikiyatri görüşmesi yapılan başvuruların yarısından fazlasında bulunduğu görülmektedir. Psikiyatristle görüşen 149 başvurunun 10 ve daha fazlasında görülen psikiyatrik belirti ve bulgular Tablo 31'de verilmiştir.

Tablo 31. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerde rastlanan psikiyatrik belirti ve bulguların dağılımı

Başvuruların en az 10'unda görülen psikiyatrik belirti ve bulgular	Belirti ve Bulgu Sayısı	Başvurular arasında %*	Belirti ve bulgular arasında %
Anksiyete (Sıkıntı)	100	67.1	6.7
Uykuya Dalma ya da Sürdürme Güçlüğü	92	61.7	6.1
Sinirlilik ve/veya Tepki Eşiğinde Düşme	81	54.4	5.4
Konsantrasyon Güçlüğü	77	51.7	5.1
Bellek Kusuru	73	49.0	4.9
Uyku Niceliğinde İleri Azalma ya da Artma	53	35.6	3.5
Travmayı Anımsatan Uyarılarla Karşılaştığında Şiddetli Huzursuzluk Duygusu	52	34.9	3.5
Travmayı Anımsatan Uyarılarla Karşılaştığında Fizyolojik Tepkiler	51	34.2	3.4
Yaşanmış ya da Tanık Olunmuş Travmatik Olay(lar)a Şiddetli Korku, Umutsuzluk ya da Dehşet Yanıtı	49	32.9	3.3
Travmanın Yineleyen ya da Zorlayıcı Tarzda Anımsanması	47	31.5	3.1
Travmanın Yineleyen ya da Rahatsız Edici Tarzda Kabus Biçiminde Görülmesi	45	30.2	3.0
Yorgunluk, Halsizlik	44	29.5	2.9
Flashback Yaşantısı ya da Travmatik Süreç Yeniden Yaşanıyormuşcasına Duygu ve Davranışlar	39	26.2	2.6
İnsanlardan Uzaklaşma ya da Onlara Yabancılaşma Duyguları	39	26.2	2.6
İştah/Kilo Değişikliği (Artma ya da Azalma)	39	26.2	2.6
Önemli Etkinliklere İlgili ya da Katılımda Belirgin Azalma	39	26.2	2.6
Travma Anılarını Uyarıcı Etkinlik, Yer ya da İnsanlardan Kaçınma	39	26.2	2.6
Abartılı İrkilme Tepkileri	37	24.8	2.5
Aşırı Uyanıklık (Tetikte Olma Duygusu)	37	24.8	2.5
Ajitasyon (Huzursuzluk, Yerinde Duramama)	36	24.2	2.4
Geleceğin Kısıtlandığı Duygusu	32	21.5	2.1
Duygusal Kısıtlılık (ya da Küntlük)	27	18.1	1.8
Travma İle İlgili Düşünce-Duygu ya da Söyleşilerden Kaçınma Çabaları	27	18.1	1.8
Depresif Afekt	25	16.8	1.7
Depresif Duygudurum	23	15.4	1.5
Psikomotor Etkinlikte Azalma	21	14.1	1.4
Cinsel İstekte Azalma	18	12.1	1.2
Anhedoni, İlgisizlik	16	10.7	1.1
İntihar Düşüncesi ve/veya Girişimi	15	10.1	1.0
Travmanın Önemli Bir Kesitini Anımsayamama	15	10.1	1.0
Dalgınlık, Uyuşukluk Duyumları	14	9.4	0.9
Karar verme Güçlüğü	14	9.4	0.9
Kas Gerginliği	14	9.4	0.9
Umutsuzluk, Çaresizlik	13	8.7	0.9
Değersizlik Düşünceleri ve Düşük Benlik Saygısı	11	7.4	0.7
Diğer Psikiyatrik Bulgular	127	85.2	8.5
Toplam	1502		100.0

*Psikiyatristle görüşen başvurular arasında

4- Tanılar:

Başvurulara konan tanıların değerlendirmesi 2006 sonuna kadar herhangi bir tanı alan 310 başvuru arasında yapılmıştır. Konan 124 değişik tanı değerlendirildiğinde, fiziksel tanılar arasında yumuşak doku travması (119 kişi, %38,4); psikiyatrik tanılar arasında ise kronik travma sonrası stres bozukluğu (34 kişi, %11,0) ilk sırada gelmektedir. Bir önceki yıla göre yumuşak doku travması görülme sıklığı artmış ve kronik travma sonrası stres bozukluğu azalmıştır. Bunun temel nedeni bu yıl akut (yıl içinde işkence görüp hemen başvuran) dönemde başvuranların sayısındaki artışa karşın özellikle cezaevlerinden tahliye olduktan sonra başvuranların sayısındaki azalmadır. Bunun yanında geçmiş yıllarda işkence görüp daha sonra başvuranların sayısında da nispi bir azalma olmuştur.

İlk 10 fiziksel ve psikiyatrik tanı ve bunların tanı alan 310 başvuru arasındaki sıklığı Tablo 32 ve 33'de verilmiştir.

Tablo 32. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerde görülen fiziksel tanıların dağılımı

En Çok Konan 10 Fiziksel Tanı	Başvuru Sayısı	%
Yumuşak Doku Travması	119	38.4
Miyalji	56	18.1
Ciltte Kesi, Ezilme	20	6.5
Gastrit	14	4.5
Üriner Sistem Enfeksiyonu	14	4.5
Lomber Diskopati	11	3.5
Lomber Strain	11	3.5
Kemik Fraktürü	9	2.9
Periorbital Ekimoz	9	2.9
Gastrit	8	2.6

Tablo 33. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerde görülen psikiyatrik tanıların dağılımı

En Çok Görülen 10 Psikiyatrik Tanı	Başvuru Sayısı	%
TSSB (Kronik)	34	11.0
Yaygın Anksiyete Bozukluğu	33	10.6
Majör Depresif Bozukluk, Yineleyici	31	10.0
TSSB (Akut)	16	5.2
Akut Stres Bozukluğu	10	3.2
Uyum Bozukluğu	6	1.9
Diğer Psikotik Bozukluklar	5	1.6
Somatizasyon Bozukluğu	3	1.0
Diğer Anksiyete Bozuklukları	3	1.0
Obsesif Kompulsif Bozukluk	2	0.6

2006 yılındaki 333 başvurunun 17'sinde (%5,1) işkence ve travma süreciyle ilgili herhangi bir hastalık saptanmamıştır.

Başvurulara konan tanıların başvurunun yaşadığı işkence süreciyle ilişkisi, travmayla bir ilişki kurulmayan tanıları dışarıda bırakılarak incelendiğinde, travmayla bağlantılı görülen tüm tanıların %53,5'inde işkence sürecinin tek etyolojik faktör olarak değerlendirildiği, %30,1'inde faktörlerden biri olduğu, %16,4'ünde ise işkence sürecinin varolan patolojiyi ağırlaştırdığı veya ortaya çıkardığı sonucuna varıldığı görülmektedir.

D- TEDAVİ VE REHABİLİTASYON SÜRECİ:

Bu bölümde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon merkezlerinde uygulanan tedavi ve rehabilitasyon hizmetleri ve bunların sonuçları derlenmiştir.

1- Uygulanan Tedaviler:

Toplam 333 başvuruya uygulanan tedavi yöntemleri incelendiğinde başvuruların 256'sına (%76,9) ilaç tedavisi, 117'sine (%35,1) psikofarmakoterapi verildiği; 51 kişiye (%15,3) egzersiz programı verildiği ve sekizine (%2,4) fizik tedavi uygulandığı, 35 kişiye (%10,5) psikoterapi yapıldığı, iki kişiye (%0,6) ise cerrahi müdahale uygulandığı görülmektedir. Uygulanan tedavilerin dağılımı Tablo 34'de görülmektedir.

Tablo 34. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilere uygulanan tedavi yöntemlerinin dağılımı

Uygulanan Tedaviler	Başvuru Sayısı	%
İlaç Tedavisi	256	76.9
Psikofarmakoterapi	117	35.1
Günlük Yaşam Önerisi	110	33.0
Egzersiz	51	15.3
Psikoterapi	35	10.5
Fizik Tedavi	8	2.4
Ortopedik Cihaz (Ortez, Baston, Tabanlık vb.)	8	2.4
Cerrahi Müdahale	2	0.6
Diş Tedavisi	2	0.6
Toplam	589	1,8*

*Bir başvuruya uygulanan ortalama tedavi sayısı

2- Tedavi ve Rehabilitasyon Uygulamalarının Sonucu:

Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerimizde, başvurularda saptanan fiziksel rahatsızlıklar için uygulanan tedavilerin sonuçları Tablo 35'de verilmiştir. Fiziksel yakınması olan ya da tanı alan başvurulardan 33'ü (%9,91) değişik nedenlerle tedavi süreçlerini yarım bırakmıştır. Geçen senelerle karşılaştırıldığında bu oran oldukça gerilemiş görülmektedir.

Tablo 35. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilere uygulanan fiziksel tedavi süreçlerinin sonuçları

Fiziksel Tedavi Sürecinin Sonucu	Başvuru Sayısı
Tedavi Tamamlandı	196
Tedavi Sürüyor	53
İşkence ve Cezaevi Süreçleriyle İlgili Herhangi Bir Hastalık Saptanmadı	41
Tanı Konamadan Yarım Kaldı	18
Tedavi Başladıktan Sonra Yarım Kaldı	15
Tanısal İşlemler Sürüyor	10
Toplam	333

Başvuru hekimlerince yapılan değerlendirme sonrasında her başvuruya psikiyatristle görüşme yapması önerilmektedir. Bu öneriyi kabul edenlerden 14'ü randevusuna gelmemiştir. Herhangi bir ruhsal rahatsızlık saptanan başvurulardan 19'u ise tedaviyi kabul etmeyip ilişkisini kesmiştir. Tedaviyi kabul etmeyenler dahil olmak üzere tedavi süreçleri yarım kalan başvuruların oranı (%28,0) olup bir önceki seneye göre (%41,3) önemli bir düşüklük göstermektedir.

Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerimizde 2006 yılı içinde ruhsal tedavi sürecinin sonuçları Tablo 36'da verilmiştir.

Tablo 36. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilere uygulanan psikiyatrik tedavi süreçlerinin sonuçları

Psikiyatrik Tedavi Sürecinin Sonucu	Başvuru Sayısı
Tedavi Başladıktan Sonra Yarım Kaldı	30
Tedavi Sürüyor	61
Tedavi Tamamlandı	32
Psikiyatrik Tedavi Görmek İstemedi	19
İşkence ve Cezaevi Süreçleriyle İlgili Herhangi Bir Hastalık Saptanmadı	10
Verilen İlk Randevuya Gelmedi	14
Tanı Konamadan Yarım Kaldı	3
Tanısal İşlemler Sürüyor	3
Psikolojik Tedavisi Başvuru Hekimince Düzenlendi	4
Toplam	186

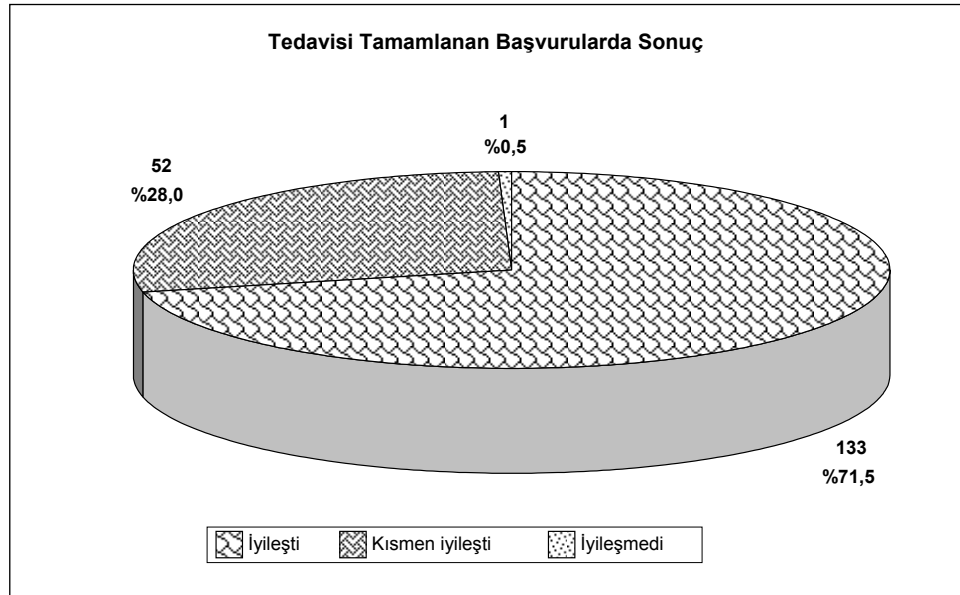
2006 yılı içinde başvuranlar arasında toplam 42 kişinin tedavi süreçleri yarım kalmıştır. Geçtiğimiz yıl ile karşılaştırıldığında tedavi süreci yarım kalanların oranı %32,1'den %12,6'ya düşmüştür. Çoğunluğunu akut fiziksel ya da ruhsal rahatsızlıkları olan 186 başvurunun ise tedavileri tamamlanmıştır. 2006 yılında başvuran kişilerin yıl içindeki tedavi ve rehabilitasyon süreçlerinin seyri Tablo 37'de görüldüğü şekildedir.

Tablo 37. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin fiziksel ve psikiyatrik tedavi süreçlerinin sonuçları

Dosyaların Seyri	Başvuru Sayısı
Tedavi Tamamlandı	186
Tedavi Sürüyor	89
Tedavi Başladıktan Sonra Yarım Kaldı	25
Tanı Konamadan Yarım Kaldı	17
İşkence ve Cezaevi Süreçleriyle İlgili Herhangi Bir Hastalık Saptanmadı	8
Tanısal İşlemler Sürüyor	8
Toplam	333

2005 yılı içinde tedavisi tamamlanan 186 başvurunun 133'ü tamamen, 52'si kısmen iyileşmiştir (Grafik 8).

Grafik 8. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerden tedavi süreçleri tamamlananların tedavi sonuçlarına göre dağılımı

II- 2006 YILI İÇİNDE GÖZALTINDA İŞKENCE VE KÖTÜ MUAMELE GÖREN BAŞVURULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde 2006 yılında TİHV'ye başvuran kişiler arasında 2006 yılında gözaltında işkence gördüğünü belirten (*kısaca 2006'da GİG*) 222 başvurunun sosyal ve demografik özellikleri, işkence süreciyle ilgili toplanan bilgiler ve tıbbi değerlendirmeleri ayrıca değerlendirilmiştir. 2006'da GİG'ler ile ilgili verileri ayrı bir bölümde değerlendirerek Türkiye'de 2006 yılı içinde işkence konusunda var olan durumu tanımlamak ve işkence gördükten hemen sonra başvuranlarda karşılaşılabilecek tıbbi sorunları değerlendirmek amaçlanmıştır.

Başvuruların son olarak ne zaman ve nerede işkence gördükleri, uygulanan işkence yöntemleri, adli rapor düzenlenmesi sırasında koşullar, gözaltı sonrası hukuksal süreç işkence uygulamalarının halen sistematik olarak uygulandığı iddialarını değerlendirmede nesnel bir ölçüt oluşturmaktadır. 2006 yılı içinde 222 kişinin işkence gördüğü için TİHV'ye başvurması ve bu sayının da geçen yıla göre artış göstermesi (2005'de bu sayı 193 idi) işkenecenin sistematik bir uygulama olduğunu destekler bir veridir.

A- SOSYAL VE DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

1- Yaş ve Cinsiyet:

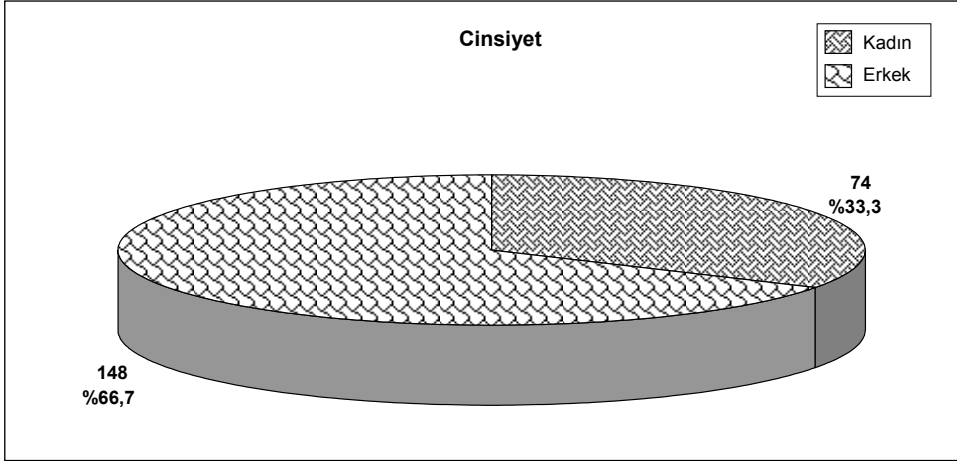
Başvuruların yaşları 14 ile 79 arasında değişmektedir. Yaş ortalaması $29,6 \pm 11,4$ 'dür. Kronik başvuruların çoğunun cezaevinden tahliye olanlar olması ve yaşlarının daha büyük olması nedeniyle yıl içinde işkence görenlerin yaş ortalaması her yıl olduğu gibi tüm başvuruların yaş ortalamasından daha düşüktür. 18 yaş ve altında 22 başvuru bulunmaktadır (%9,9). Başvuruların yaş gruplarına göre dağılımı Tablo 38'de verilmiştir.

Tablo 38. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2006 yılında gözaltında işkence gören kişilerin yaş gruplarına göre dağılımı

Yaş Grubu	Başvuru Sayısı	%
0-18	22	9.9
19-25	85	38.3
26-30	39	17.6
31-35	20	9.0
36-40	16	7.2
41-45	17	7.7
46 ve üstü	23	10.4
Toplam	222	100.0

Başvuruların 148'i erkek (%66,7), 74'ü kadındır (%33,3) (Grafik 9). Genel olarak o yıl içindeki tüm başvuranlar arasında kadınların oranı yıl içinde işkence görenler arasındaki oranından daha düşük olmaktadır. 2006'da da bu durum değişmemiştir.

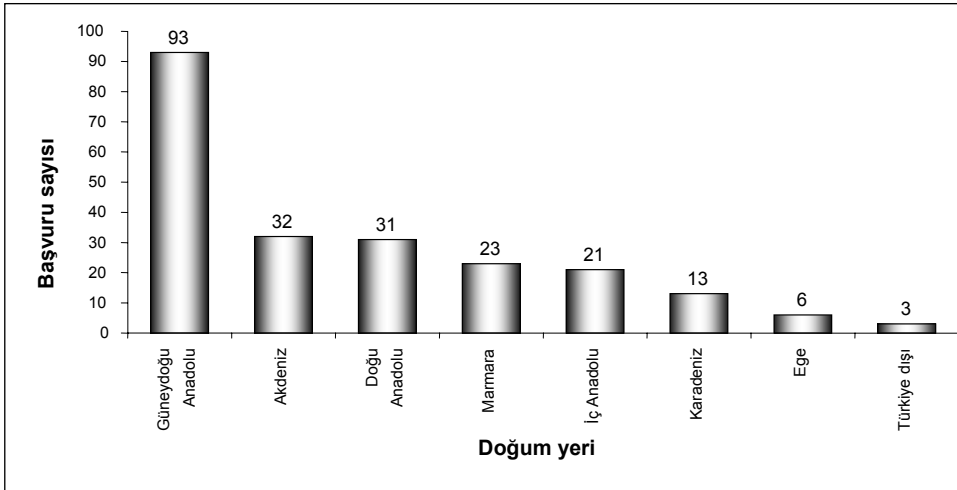
Grafik 9. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2006 yılında gözaltında işkence gören kişilerin cinsiyetlerine göre dağılımı

2- Doğum yeri:

Başvuruların beşte ikisinden fazlasının Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde doğduğu, Akdeniz ve Doğu Anadolu Bölgesi doğumluların ikinci ve üçüncü sırayı aldığı görülmektedir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu doğumluların toplamı tüm başvuruların yaklaşık %56'sını oluşturmaktadır. Akdeniz Bölgesi doğumlular başvuruların %14,4'ünü, Marmara Bölgesi doğumlular %10,4'ünü, İç Anadolu Bölgesi doğumlular %9,5'ini oluşturmaktadır. Başvuruların doğum yerlerine göre bölgesel dağılımı Grafik 10'da verilmiştir.

Grafik 10. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2006 yılında gözaltında işkence gören kişilerin doğum yerlerine göre dağılımı

Doğum yerleri il düzeyinde ele alındığında başvurular arasında en fazla Diyarbakır (33 kişi, %14,9), Siirt (20 kişi, %9,0), Adana (19 kişi, %8,6), İstanbul (17 kişi, %7,7), Şanlıurfa (15 kişi, %6,8), Mardin (11 kişi, %5,0) ve Tunceli (10 kişi, %4,5) doğumlu kişilerin bulunduğu görülmektedir.

Doğum yerlerinin dağılımında yine ön plana çıkan Güneydoğu Anadolu bölgesindeki illerde doğan kişiler olmuştur. İlk bölümde değinildiği gibi bunun rastlantısal bir durum olmayıp bu kişilerin Kürt kökenli vatandaşlarımız olmasından kaynaklandığı düşünülebilir. TİHV merkezlerinde yapılan görüşmelerde ve bunlara ilişkin kayıtlarda başvuranların doğum yerleri dışında etnik kökenleri ya da siyasi görüşlerine ilişkin bir bilgi istenmemektedir ve kaydedilmemektedir.

3- Öğrenim ve iş-meslek durumu:

Başvuruların yarısı (110 kişi, %49,5) ortaokul ya da lise mezunu, 69'u (%31,1) ilkokul mezunu ya da okuryazar, 17'si (%7,7) üniversite mezunu ya da üniversiteden terktir. Başvuruların 26'sının (%11,7) okuma yazması yoktur. Şu anda ilköğretim öğrencisi olan başvurular okuryazar, lise öğrencileri ortaokul mezunu, üniversite öğrencileri de lise mezunu olarak değerlendirilmiştir. Başvuruların öğrenim durumlarının daha ayrıntılı dağılımı Tablo 39'da verilmiştir.

Tablo 39. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2006 yılında gözaltında işkence gören kişilerin öğrenim durumlarına göre dağılımı

Öğrenim Durumu	Başvuru Sayısı	%
Lise Mezunu	86	38.7
İlkokul Mezunu	55	24.8
Okuryazar Değil	26	11.7
Ortaokul Mezunu	24	10.8
Okuryazar	14	6.3
Yüksekokul-Üniversite Mezunu	10	4.5
Yüksekokul-Üniversite Terk	7	3.2
Toplam	222	100,0

Başvuruların iş durumları incelendiğinde 98 kişinin (%44,1) görüşme yapıldığı sırada işsiz olduğu görülmektedir. 33 kişi (%14,9) üniversite öğrencisi, 283 kişi (%12,6) ev kadını, 12 kişi ise (%5,4) ilk veya orta öğrenim öğrencisidir. Başvurular arasında ayrıca 3 (%1,4) basın mensubu bulunmaktadır.

Tüm başvuruların iş durumları ile karşılaştırıldığında işsizlerin oranının bir miktar düştüğü, üniversite öğrencisi ve ev kadınlarının oranının ise bir miktar yükseldiği görülmektedir. Bunun nedeni, kronik başvurular arasında yer alan ve cezaevinden tahliye olan başvuruların etkisinin bu grupta ortadan kalkması ile açıklanabilir. Başvuranların işkence görmelerine neden olan siyasi görüşlerinin iş bulmaları konusunda da önlerine bir engel olarak çıktığı söylenebilir.

Başvuruların iş durumları ayrıntılı olarak Tablo 40'da görülmektedir.

Tablo 40. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2006 yılında gözaltında işkence gören kişilerin iş durumlarına göre dağılımı

İş veya Meslek	Başvuru Sayısı	%
İşsiz	98	44.1
Üniversite Öğrencisi	33	14.9
Ev Kadını	28	12.6
İlk-Orta Öğrenim Öğrencisi	12	5.4
Esnaf (dükkan, büro gibi kendi işinde çalışan)	11	5.0
Sivil toplum kuruluşunda çalışan	9	4.1
Özel Sektörde Sanayi İşçisi	8	3.6
Özel Sektörde Büro İş (Sekreter, Bankacı vb.)	7	3.2
İnşaat İşçisi	5	2.3
Gazeteci	3	1.4
Avukat	3	1.4
Seyyar Satıcı	2	0.9
Emekli	1	0.5
Kamu Kuruluşunda Büro İş (Sekreter, Bankacı vb.)	1	0.5
Tarım İşçisi	1	0.5
Toplam	222	100,0

B- İŞKENCE SÜRECİ:

2006 yılında TİHV'ye işkence ve kötü muamele nedeniyle başvuran kişilerden 222'si yıl içinde gözaltında işkence gören (2006'da GİG) kişilerdir. Tüm başvurular arasında 2006 yılında işkence gören kişi sayısı 231 olmakla birlikte, bu bölümdeki değerlendirmeye son işkence uygulamasına cezaevinde maruz kalan 9 kişi dahil edilmemiş, gözaltında işkence gören 222 başvurudan elde edilen bilgiler ele alınmıştır.

1- Gözaltı ve Gözaltında İşkence Süreci:

2006'da GİG başvuruların 189'u (%85,1) siyasi nedenlerle, 32'si (%14,4) adli nedenlerle, ayrıca bir kişi de sığınmacılık nedeniyle işkenceye maruz kaldığını bildirmiştir. Adli nedenlerle işkence görenlerin büyük çoğunluğunun sessiz kalmalarına neden olan engellerin kaldırılması, bu kişilerin hak arama bilincinin yükseltilmesi ve kendilerine tedavi olanağının sağlanması için TİHV'nin daha etkin çalışmalar yapması gerekmektedir.

Başvuruların son yaşadıkları gözaltı sürelerinin dağılımına bakıldığında 110 kişinin (%49,5) 24 saatten az, 82 kişinin (%36,9) 24-48 saat gözaltında kaldığı görülmektedir. İki kişinin (%1,0) gözaltı süresi 5-30 gün arasındadır.

TİHV merkezlerine başvuranların ifadelerine göre iki kişi dışında yasal gözaltı sürelerine uyulmuştur. Gözaltı sürelerinin kısaltılmasının işkencenin önlenmesinde önemli bir işlevi olacağı düşünülürken, bu yasal düzenleme sonrasında öncelikle gözaltı yerlerinde işkence yöntemleri değiştirilmiştir. Buna ek olarak fiziksel işkence yöntemleri gözaltı mekanına gelmeden önce uygulanarak buna uygun açıklamalar geliştirilmiş ya da insanlar kaçırılarak işsiz yerlerde kendilerine buralarda işkence uygulanmaya başlanmıştır. Gerekli siyasi irade olmaksızın yapılan işkenceyi önlemek için yapılan yasal düzenlemelerin pratikte işkenceyi önleyemediği bu örnekten açıkça görülmektedir. Son gözaltı sürelerinin dağılımı Tablo 41'de verilmiştir.

Tablo 41. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2006 yılında gözaltında işkence gören kişilerin son gözaltı sürelerine göre dağılımı

Son Gözaltı Süresi	Başvuru Sayısı	%
24 Saatten Az	110	49.5
24-48 Saat	82	36.9
49-72 Saat	21	9.5
73-96 Saat	7	3.2
5-7 Gün	1	0.5
16-30 Gün	1	0.5
Toplam	222	100.0

Başvuruların gözaltına alındıkları yer incelendiğinde 139 kişinin (%62,6) sokaktan veya başka bir açık alandan gözaltına alınmış olduğu görülmektedir. Son gözaltına alınma yerlerinin dağılımı Tablo 42'de verilmiştir.

Sokaktan ve açık alandan gözaltına alma oranının yüksekliği ile ilgili deneyimlerimiz, bu tür uygulamaların kayıt dışı gözaltına alma uygulamalarını kolaylaştırdığını göstermektedir. Ayrıca 2006 yılında dergi bürosu, dernek merkezi ve benzeri bir kurumdan gözaltına alınan kişilerin sayısı ve oranının geçen yıllara göre arttığı dikkati çekmektedir (2004'de 30 kişi ya da %3,3, 2005'de 19 kişi ya da %2,8). Bu durum demokratik hakların ve örgütlenme özgürlüğünün kullanıldığı demokratik örgütler üzerine uygulanan baskının arttığına bir göstergesi olabilir.

Tablo 42. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2006 yılında gözaltında işkence gören kişilerin son gözaltı yerlerine göre dağılımı

Son Gözaltına Alındığı Yer	Başvuru Sayısı	%
Sokaktan veya Açık Alandan	139	62.6
Kurumdan (dergi, dernek vb.)	56	25.2
Evden	14	6.3
Resmi Kurumdan	7	3.2
İşyerinden	4	1.8
Diğer	2	0.9
Toplam	222	100.0

Başvuruların gözaltına alındıkları saat dağılımı Tablo 43'de verilmiştir.

Tablo 43. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2006 yılında gözaltında işkence gören kişilerin gözaltına alındıkları saate göre dağılımı

Son Gözaltına Alındığı Saat	Başvuru Sayısı	%
08:00 - 18:00	164	73.9
18:00 - 24:00	46	20.7
24:00 - 08:00	12	5.4
Toplam	222	100.0

Başvuruların son yaşadıkları gözaltında işkence gördükleri yerin dağılımına bakıldığında 135 kişinin (%60,8) emniyet müdürlüğünde, 41 kişinin (%18,5) sokakta veya açık alanda, 30 kişinin ise (%13,5) polis karakolunda işkence gördüğü görülmektedir. 2005 yılında sokakta ve açık alanda işkence görenlerin ilk sırada yer alması na karşın 2006 yılında emniyet müdürlükleri tekrar ilk sıraya yerleşmiştir. Daha önceki yıllarda da emniyet müdürlükleri ilk sırada yer aldığından geçen seneki düşüklüğün nedeninin açıklanması daha doğru olacaktır.

İşkence yapılan yere göre dağılım Tablo 44'de verilmiştir.

Tablo 44. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2006 yılında gözaltında işkence gören kişilerin işkence gördükleri yerlere göre dağılımı

Son Gözaltında İşkence Gördüğü Yer	Başvuru Sayısı	%
Emniyet Müdürlüğünde	135	60.8
Sokakta veya Açık Alanda	41	18.5
Polis Karakolunda	30	13.5
Araç İçinde	4	1.8
Jandarma Komutanlığında	3	1.4
Jandarma Karakolunda	3	1.4
Evde	1	0.5
Diğer	2	0.9
Bilmiyor/Hatırlamıyor	3	1.4
Toplam	222	100.0

Başvuruların son yaşadıkları işkencenin yapıldığı yerin bölgesel dağılımına bakıldığında Akdeniz bölgesinin başta geldiği, bunu Marmara ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin izlediği görülmektedir (Tablo 45). 2006 yılında GİG başvurularının tedavi merkezlerine dağılımına bakıldığında da Adana'nın ilk sırada yer aldığı görülmektedir.

Başvuruların son yaşadıkları işkencenin yapıldığı yerin dağılımına iller bazında bakıldığında ise Adana, İstanbul, Diyarbakır, İzmir, ve Ankara'nın ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir. Adana'da işkence gören başvuru sayısının fazla olmasında rol

oyunayan olaylardan biri 15 Şubat günü yapılan eylemlerde gözaltına alınan yaklaşık 200 kişinin bir kısmının gözaltından çıktıktan sonra işkence gördüklerini söyleyerek vakfımıza başvurularındır. Gözaltında işkence yapılan yerin illere göre dağılımı Tablo 46'da verilmiştir.

Tablo 45. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2006 yılında gözaltında işkence gören kişilerin son gözaltında işkence gördükleri bölgelere göre dağılımı

Son Gözaltında İşkence Gördüğü Bölge	Başvuru Sayısı	%
Akdeniz	84	37.8
Marmara	68	30.6
Güneydoğu Anadolu	30	13.5
Ege	19	8.6
İç Anadolu	8	3.6
Doğu Anadolu	7	3.2
Karadeniz	5	2.3
Türkiye Dışı	1	0.5
Toplam	222	100.0

Tablo 46. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2006 yılında gözaltında işkence gören kişilerin son gözaltında işkence gördükleri illere göre dağılımı

Son Gözaltında İşkence Gördüğü İl	Başvuru Sayısı	%
Adana	79	35.6
İstanbul	60	27.0
Diyarbakır	29	13.1
İzmir	16	7.2
Ankara	8	3.6
Kocaeli	7	3.2
Sakarya	5	2.3
Tunceli	4	1.8
Mersin	3	1.4
Erzurum	2	0.9
Osmaniye	2	0.9
Elazığ	1	0.5
Kırklareli	1	0.5
Manisa	1	0.5
Muğla	1	0.5
Uşak	1	0.5
Şanlıurfa	1	0.5
Türkiye Dışı	1	0.5
Toplam	193	100,0

Başvuruların son yaşadıkları işkencenin yapıldığı merkezlere ayrıntılı olarak bakıldığında Adana Terörle Mücadele Şubesi'nde (TMS) büyük bir yoğunluk olduğu görülmektedir (67 kişi, %30,2). Ayrıca Diyarbakır, İzmir ve Tunceli TMS'de olgular görünmekte, Gebze Emniyet Müdürlüğü ve İstanbul Beyoğlu Polis Karakolu göze çarpmaktadır. Bundan sonraki yıllarda bu listeye giren merkezlerin ve işkence olaylarının daha detaylı incelenebilmesi için çalışmalar yapılacaktır. Son işkencenin yaşandığı merkezler arasında üçten fazla olgu görülenler Tablo 47'de verilmiştir.

Tablo 47. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2006 yılında gözaltında işkence gören kişilerin son gözaltında işkence gördükleri merkezlere göre dağılımı

Son Gözaltında İşkence Gördüğü Merkez	Başvuru Sayısı	%
Adana TMS	67	30,2
Diyarbakır TMS	22	9,9
Gebze Emniyet Müdürlüğü	7	3,2
Beyoğlu Polis Karakolu	4	1,8
İzmir Buca İlçe Emniyet Müdürlüğü TMS	4	1,8
Adana Emniyet Müdürlüğü	3	1,4
Denizli Polis Karakolu	3	1,4
Gayrettepe Emniyet Müdürlüğü	3	1,4
İzmir Menemen İlçe Emniyet Müdürlüğü	3	1,4
Kartaltepe Polis Karakolu	3	1,4
Şehremini Polis Karakolu	3	1,4
Tunceli TMS	3	1,4
Diğer Emniyet Müdürlüğü ve TMS	24	10,8
Diğer Polis Karakolu	15	6,8
Diğer Jandarma Komutanlığı ve JİTEM	4	1,8
Diğer Jandarma Karakolu	3	1,4
Diğer	2	0,9
Bilmiyor/Hatırlamıyor	3	1,4
Bir merkezde işkence görmeyenler*	46	20,7
Toplam	222	100,0

*Sokakta veya açık alanda, evde, araç içinde ve diğer yerlerde işkence görenler

Başvuruların son gözaltında gördükleri işkence yöntemlerinin dağılımı Tablo 48'de verilmiştir. 2006 yılında GİG başvuruların ifadelerinde kaba dayak en çok kullanılan yöntem olurken bunun altında yer alan yöntemlerin daha çok psikolojik yöntemler olması düşündürücüdür. Başvuranların öykülerinden kaba dayanın çoğunlukla gözaltı mekanlarına girişten önce (kayıt öncesi) uygulandığı ortaya çıkmaktadır. Gözaltı mekanına girdikten sonra ise diğer yöntemler uygulanmaktadır.

Tablo 48. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2006 yılında GİG kişilerin son gözetiminde gördükleri işkence yöntemlerine göre dağılımı

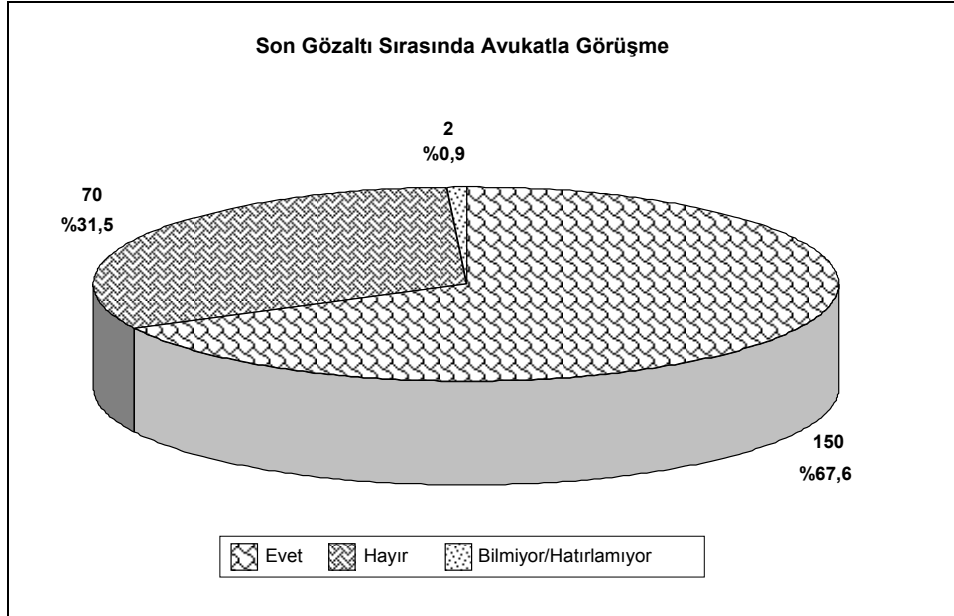
İşkence Yöntemi	Başvuru Sayısı	%
Dayak	199	89.6
Hakaret	188	84.7
Aşağılama	109	49.1
Kendisine Yönelik Diğer Tehditler	89	40.1
Anlamsız İstemlere İtaat Etmeye Zorlama	79	35.6
Kimyasal Maddelere Maruz Bırakma	74	33.3
İşkenceye Görsel/İşitsel Tanıklık Ettirme	73	32.9
Aşırı Fiziksel Aktiviteye Zorlama	66	29.7
Öldürme Tehditi	64	28.8
Vücudun Tek Bir Noktasına Sürekli Vurma	64	28.8
Soğuk Ortamda Bekletme	63	28.4
Saç, Sakal, Bıyık Yolma	42	18.9
Yakınlarına Yönelik Tehditler	40	18.0
Yeme İçmenin Kısıtlanması	37	16.7
Yakınlarının Yanında İşkence Yapma	33	14.9
Diğer Pozisyonel İşkenceler	32	14.4
Cinsel Taciz	30	13.5
İşeme ve Dışkılamanın Engellenmesi	28	12.6
Sözlü Cinsel Taciz	28	12.6
Uyutmama	26	11.7
Soyma	18	8.1
Gürültülü Müzik ve Marş Dinletme	12	5.4
Fiziksel Cinsel Taciz	11	5.0
Hücrede Tecrit	10	4.5
Havasız Bırakma	7	3.2
Gözbağı	6	2.7
Basıncılı/Soğuk Su	4	1.8
Ajanlık Teklifi	2	0.9
Haya Burma	2	0.9
Yalancı İnfaz	2	0.9
Zorla Tıbbi Müdahale	2	0.9
Askı	1	0.5
Düz Askı ya da Çarmıh	1	0.5
Elektrik	1	0.5
Tecavüz	1	0.5
Yakma	1	0.5
Diğer	4	1.8
Toplam	1449	6.5*

*Bir kişinin maruz kaldığı ortalama işkence yöntemi sayısı

2- Gözaltı Sırasında ve Sonrasında Hukuksal Uygulamalar:

Başvuruların 150'si (%67,6) yaşadıkları son gözaltı sırasında bir avukatla görüşebildiklerini bildirmişlerdir (Grafik 11).

Grafik 11. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2006 yılında gözaltında işkence gören kişilerin son gözaltında avukatla görüşebilme oranları

Yaşadıkları son gözaltı sonrasında savcılık ya da mahkeme tarafından serbest bırakılan başvuru sayısı 90'dır (%40,5). 68 başvuru (%30,6) tutuklanmış, 62 başvuru (%27,9) savcılığa çıkarılmadan serbest bırakılmıştır. 118 başvuru (%53,2) hakkında açılan davalar sürmekte olup, üç başvuru (%1,4) hakkında açılan davalar mahkumiyetle sonuçlanmıştır (Tablo 49 ve 50).

Tablo 49. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2006 yılında gözaltında işkence gören kişilerin son gözaltı sonrası durumlarına göre dağılımı

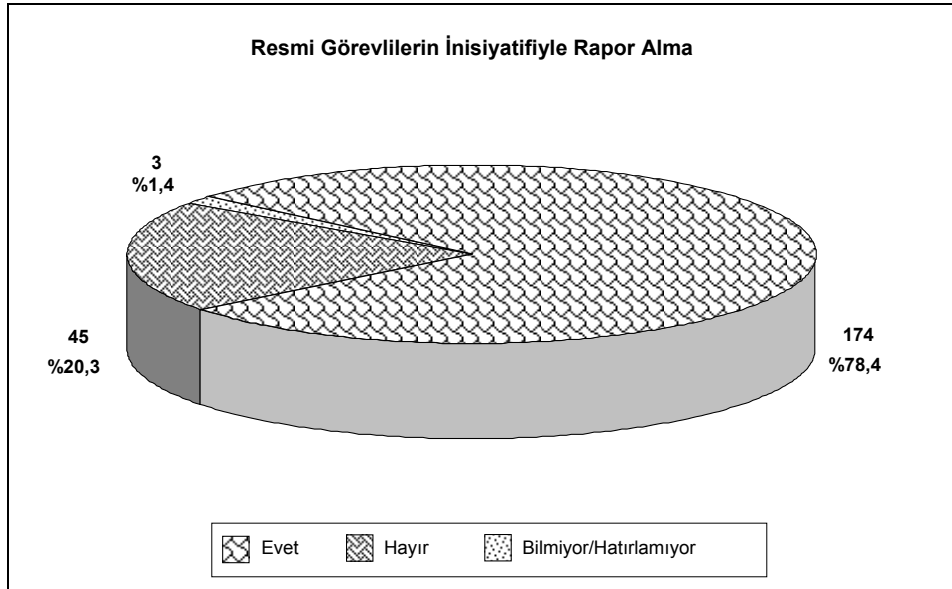
Son Gözaltı Sonrası Durum	Başvuru Sayısı	%
Savcılıktan ya da Mahkemeden Serbest Bırakıldı	90	40.5
Tutuklandı	68	30.6
Savcılığa Çıkarılmadan Serbest Bırakıldı	62	27.9
Bilmiyor/Hatırlamıyor	2	0.9
Toplam	222	100.0

Tablo 50. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2006 yılında gözaltında işkence gören kişilerin son gözaltı sonrası dava süreci durumlarına göre dağılımı

Son Gözaltı Sonrası Dava Süreci	Başvuru Sayısı	%
Dava Açıldı, Sürüyor	118	53.2
Dava Açılmadı	62	27.9
Dava Açılıp Açılmadığı Bilinmiyor	33	14.9
Dava Açıldı, Mahkumiyet İle Sonuçlandı	3	1.4
Dava Açıldı, Sonucu Bilinmiyor	3	1.4
Dava Açıldı, Beraat İle Sonuçlandı	1	0.5
Bilmiyor/Hatırlamıyor	2	0.9
Toplam	222	100.0

Yaşadıkları son gözaltı sonrasında resmi görevlilerin inisiyatifile adli rapor alan başvuru sayısı 174'dür (%78,4) (Grafik 12).

Grafik 12. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2006 yılında gözaltında işkence gören kişilerin yaşadıkları son gözaltı sonrasında resmi görevlilerin inisiyatifile adli rapor alma durumlarına göre dağılımı

Bu 174 başvurunun yarısına yakınının (79 kişi, %45,4) adli muayenesi Adli Tıp Şube Müdürlükleri'nde, 61'inin (%35,1) adli muayenesi hastane ya da sağlık ocaklarında yapılmıştır (Tablo 51). Ayrıca 18 kişi son gözaltıları sonrasında kendi istekleri ile adli rapor aldıklarını bildirmektedirler.

Tablo 51. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2006 yılında gözaltında işkence gören kişilerin son gözaltı sonrası adli muayenelerinin yapıldığı yerlere göre dağılımı

Son Gözaltı Sonrası Adli Muayenenin Yapıldığı Yer	Başvuru Sayısı	%
Adli Tıp Şube Müdürlüğü	79	45,4
Hastane	61	35,1
Sağlık Ocağı	18	10,3
Gözaltında Tutulduğu Yer	10	5,7
Adli Tıp Kurumu	2	1,1
Bilmiyor/Hatırlamıyor	4	2,3
Toplam	174	100,0

Gözaltı sonrasında adli muayenesi yapılan 174 başvuruya adli muayene süreciyle ilgili değerlendirmeleri sorulduğunda başvuruların yaklaşık üçte ikisi adli muayene sırasında güvenlik güçlerinin dışarı çıkarıldığını (112 kişi, %64,4), adli hekimin yakınmaları dinlediğini (117 kişi, %67,2) ve adli hekimin öykü aldığını (103 kişi, %59,2) söylemiş, ancak başvuruların sadece yaklaşık yarısı (91 kişi, %52,3) adli hekimin gerektiği gibi muayene ettiğini ve yaklaşık dörtte biri (46 kişi, %26,4) adli hekimin bulgulara uyumlu rapor düzenlediğini söylemiştir (Tablo 52).

Tablo 52. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2006 yılında gözaltında işkence gören kişilerin gözaltı sonrası adli muayene süreci ile ilgili değerlendirmelerine göre dağılımı

Adli Muayene ile İlgili Değerlendirmeler	Evet	%	Hayır	%	Bilm./Hat.	%	Toplam	%
Adli muayene sırasında güvenlik güçleri dışarı çıkarıldı mı?	112	64,4	60	34,5	2	1,1	174	100,0
Adli hekim yakınmaları dinledi mi?	117	67,2	55	31,6	2	1,1	174	100,0
Adli hekim öykü aldı mı?	103	59,2	69	39,7	2	1,1	174	100,0
Adli hekim gerektiği gibi Muayene etti mi?	91	52,3	82	47,1	1	0,6	174	100,0
Adli hekim bulgulara uyumlu rapor düzenledi mi?	46	26,4	66	37,9	62	35,6	174	100,0

Başvurulardan 57'si (%25,7) mahkeme ya da savcılıktaki sorguları sırasında kendilerine işkence yapıldığını ifade etmiş, 39'u (%17,6) ise ayrı bir dilekçe ile savcılığa suç duyurusunda bulunmuştur. Ayrıca dört başvuru TİHV'nin yönlendirmesiyle ayrı bir dilekçeyle savcılığa suç duyurusunda bulunmuştur. Bu kişilerden bir kısmı alternatif rapor alabilmeleri için yerel Tabip Odalarına yönlendirilmiştir. 119 kişi (%53,6) işkence gördüğüne dair herhangi bir suç duyurusunda bulunmadığını bildirmiştir.

3- Cezaevi Süreci:

2006'da GİG başvurular içinde herhangi bir zamanda cezaevinde bulunmuş olan başvuru sayısı 98 (%44,1), son yaşadıkları gözaltından sonra cezaevinde kalan başvuru sayısı 75'dir (%33,8). Bu başvuruların son gözaltından sonra cezaevinde kaldıkları süre altı gün ile sekiz ay arasında değişmekte olup ortalama süre üç aydır (Standard Sapma: 1,0; Medyan: 3 ay).

C- TIBBİ DEĞERLENDİRME

Bu bölümde başvuruların tedavi ve rehabilitasyon merkezlerinde başvuru hekimleri ve konsültan hekimler (psikiyatrist, fizik tedavi ve rehabilitasyon uzmanı, ortopedi uzmanı, göz hastalıkları uzmanı, KBB uzmanı vb.) tarafından yapılan tıbbi değerlendirmelerindeki anamnez, fizik muayene ve yapılan tetkikler sonucunda başvuruların sağlık durumlarıyla ilgili edinilen bilgiler derlenmiştir.

1- Başvuruların Tıbbi Yakınmaları:

2006'da GİG 222 kişinin tamamının sağlıkları ile ilgili fiziksel ya da psikolojik bir yakınması vardır. Başvurular 1317 değişik yakınmaları bulunduğunu ifade etmişlerdir. Bu yakınmaların sistemlere göre dağılımına bakıldığında yakınmaların en fazla psikolojik olduğu (%34,6) gözlenmektedir. Kas-iskelet sistemi (%21,8) ve cilt yakınmaları (%13,4) ikinci ve üçüncü sırada yer almaktadır. Yakınmaların bu şekilde dağılımı başvuruların gözaltında maruz kaldıkları işkence yöntemleriyle uyumludur (Tablo 53).

Tablo 53. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2006 yılında gözaltında işkence gören kişilerin fiziksel ve psikolojik yakınma sıklığına göre dağılımı

Sistemler	Yakınma Sayısı	%
Psikolojik	456	34.6
Kas İskelet Sistemi	287	21.8
Cilt	177	13.4
Sinir Sistemi	76	5.8
Genel	72	5.5
Kulak Burun Boğaz	52	3.9
Ürogenital Sistem	51	3.9
Göz	40	3.0
Sindirim Sistemi	34	2.6
Solunum Sistemi	33	2.5
Kalp Damar Sistemi	20	1.5
Ağız-Diş	15	1.1
Endokrin Sistem	4	0.3
Toplam	1317	100.0

En çok görülen psikolojik yakınma olan uyku düzeni bozukluğu başvuruların %29,3'ünde görülmektedir. En çok görülen fiziksel yakınma ise baş ağrısıdır (59 kişi). Bunu izleyen fiziksel yakınmalar ciltte renk değişikliği ve yaygın vücut ağrısıdır. En sık görülen 10 fiziksel ve psikolojik yakınma Tablo 54 ve 55'de görülmektedir.

Tablo 54. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2006 yılında gözaltında işkence gören kişilerin fiziksel yakınma sıklığına göre dağılımı

En Çok Görülen 10 Fiziksel Yakınma	Yakınma Sayısı	Başvurular arasında %	Fiziksel yakınmalar arasında %
Baş Ağrısı	59	26.6	6.9
Renk Değişiklikleri	51	23.0	5.9
Tüm Vücutta Yaygın Ağrı	34	15.3	3.9
Boyun Ağrısı	33	14.9	3.8
Şişlik	29	13.1	3.4
Bel-Bacak Ağrısı	29	13.1	3.4
Sırt Ağrısı	29	13.1	3.4
Omuz Ağrısı	28	12.6	3.3
Travma İzi	26	11.7	3.0
Yorgunluk, Halsizlik	22	9.9	2.6
Diğer Fiziksel Yakınmalar	521	-	60.5
Toplam	861		100,0

Tablo 55. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2006 yılında gözaltında işkence gören kişilerin psikolojik yakınma sıklığına göre dağılımı

En Çok Görülen 10 Psikolojik Yakınma	Yakınma Sayısı	Başvurular arasında %	Psikolojik yakınmalar arasında %
Uyku Bozuklukları	65	29.3	14.3
Polisten Rahatsız Olma	42	18.9	9.2
Sıkıntı	41	18.5	9.0
Sinirlilik	35	15.8	7.7
Kaygı	30	13.5	6.6
Korku	27	12.2	5.9
Unutkanlık	26	11.7	5.7
Flashback	24	10.8	5.3
Kabus Görme	23	10.4	5.0
Gerginlik	22	9.9	4.8
Diğer Psikolojik Yakınmalar	121	-	26.5
Toplam	456		100.0

2- Fizik Muayenelerde Elde Edilen Bulgular:

Yapılan fizik muayeneler sonucunda 2006 yılında GİG 222 başvurunun 207'sinde bir fiziksel bulgu saptanmıştır. Elde edilen toplam fiziksel bulgu sayısı 651 olup bunların sistemlere göre dağılımı incelendiğinde cilde (%35,2) ve kas-iskelet sistemine (%31,6) ait bulguların ağırlık taşıdığı gözlenmektedir (Tablo 56).

Tablo 56. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2006 yılında gözaltında işkence gören kişilerin fiziksel yakınmalarına göre dağılımı

Sistemler	Bulgu Sayısı	%
Cilt	229	35.2
Kas İskelet Sistemi	206	31.6
Kulak Burun Boğaz	58	8.9
Göz	38	5.8
Ürogenital Sistem	37	5.7
Sindirim Sistemi	31	4.8
Ağız-Diş	27	4.1
Kalp Damar Sistemi	8	1.2
Solunum Sistemi	8	1.2
Sinir Sistemi	6	0.9
El Becerilerinde Bozukluk	3	0.5
Toplam	651	100,0

En çok karşılaşılan fiziksel bulgular kaslarda ağrı ve hassasiyet (%41,0) ve ciltte ekimoz (%40,1)'dur. En çok görülen 10 bulgu Tablo 57'de verilmiştir.

Tablo 57. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2006 yılında gözaltında işkence gören kişilerin fiziksel bulguların sistemlere göre dağılımı

En Çok Görülen 10 Bulgunun Dağılımı	Bulgu Sayısı	Başvurular arasında %	Tüm fiziksel bulgular arasında %
Kaslarda Ağrı ve Hassasiyet	91	41.0	14.0
Ekimoz	89	40.1	13.7
Erozyon	38	17.1	5.8
Kostovertebral Açık Hassasiyeti	33	14.9	5.1
Boyun Hareketlerinde Ağrı, Kısıtlılık	22	9.9	3.4
Kabuklu Yara	21	9.5	3.2
Ödem	20	9.0	3.1
Omuz Hareketlerinde Ağrı, Kısıtlılık	19	8.6	2.9
Nedbe Dokusu	17	7.7	2.6
Batında Hassasiyet	15	6.8	2.3
Diğer Fiziksel Bulgular	286	-	43.9
Toplam	651		100.0

Tablo 58. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2006 yılında gözaltında işkence gören kişilerin psikiyatrik belirti ve bulgularına göre dağılımı

Başvuruların en az 10'unda görülen Psikiyatrik belirti ve bulgular	Belirti ve Bulgu Sayısı	Başvurular arasında %*	Belirti ve bulgular arasında %
Anksiyete (Sıkıntı)	51	72.9	7.1
Uykuya Dalma ya da Sürdürme Güçlüğü	47	67.1	6.5
Sinirlilik ve/veya Tepki Eşiğinde Düşme	39	55.7	5.4
Konsantrasyon Güçlüğü	34	48.6	4.7
Bellek Kusuru	31	44.3	4.3
Travmayı Anımsatan Uyarılarla Karşılaştığında Fizyolojik Tepkiler	29	41.4	4.0
Uyku Niceliğinde İleri Azalma ya da Artma	29	41.4	4.0
Travmayı Anımsatan Uyarılarla Karşılaştığında Şiddetli Huzursuzluk Duygusu	27	38.6	3.8
Yaşanmış ya da Tanık Olunmuş Travmatik Olay(lar)a Şiddetli Korku, Umutsuzluk ya da Dehşet Yanıtı	27	38.6	3.8
Travmanın Yineleyen ya da Rahatsız Edici Tarzda Kabus Biçiminde Görülmesi	26	37.1	3.6
Travmanın Yineleyen ya da Zorlayıcı Tarzda Anımsanması	23	32.9	3.2
Yorgunluk, Halsizlik	23	32.9	3.2
Flashback Yaşantısı ya da Travmatik Süreç Yeniden Yaşanıyormuşçasına Duygu ve Davranışlar	22	31.4	3.1
İştah/Kilo Değişikliği (Artma ya da Azalma)	22	31.4	3.1
Abartılı İrkilme Tepkileri	20	28.6	2.8
Travma Anılarını Uyarıcı Etkinlik, Yer ya da İnsanlardan Kaçınma	20	28.6	2.8
Aşırı Uyanıklık (Tetikte Olma Duygusu)	19	27.1	2.6
Önemli Etkinliklere İlgili ya da Katılımda Belirgin Azalma	19	27.1	2.6
İnsanlardan Uzaklaşma ya da Onlara Yabancılaşma Duyguları	17	24.3	2.4
Ajitasyon (Huzursuzluk, Yerinde Duramama)	15	21.4	2.1
Duygusal Kısıtlılık (ya da Küntlük)	15	21.4	2.1
Geleceğin Kısıtlandığı Duygusu	14	20.0	1.9
Travma İle İlgili Düşünce-Duygu ya da Söyleşilerden Kaçınma Çabaları	14	20.0	1.9
Depresif Afekt	12	17.1	1.7
Diğer Psikiyatrik Belirti ve Bulgular	124	-	17.2
Toplam	719		100,0

*Psikiyatristle görüşen başvurular arasında

3- Psikiyatrik Belirti ve Bulgular:

Başvuruların 70'i (%31,5) psikiyatrist ile görüşmüştür. Bu başvurularla yapılan psikiyatri görüşmelerinde saptanan belirti ve bulguların dağılımına bakıldığında anksiyete, uykuya dalma ve sürdürme güçlüğü ve sinirlilik ve/veya tepki eşliğinde düşmenin psikiyatri görüşmesi yapılan başvuruların yarısından fazlasında bulunduğu görülmektedir. Psikiyatristle görüşen 70 başvurunun 10 ve daha fazlasında görülen psikiyatrik belirti ve bulgular Tablo 58'de verilmiştir.

4- Tanılar:

Başvurulara konulan tanıların değerlendirmesi, 2006 sonuna kadar herhangi bir tanı alan 210 başvuru arasında yapılmıştır. Konan 77 değişik tanı değerlendirildiğinde, fiziksel tanıları arasında yumuşak doku travması (119 kişi, %53,6); psikiyatrik tanıları arasında ise Akut Yaygın Anksiyete Bozukluğu (23 kişi, %10,4) ilk sırada gelmektedir. İlk on fiziksel tanı ile iki veya daha fazla kişiye konan psikiyatrik tanı ve bunların tanı alan 210 başvuru arasındaki sıklığı Tablo 59 ve 60'da verilmiştir.

Tablo 59. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2006 yılında gözaltında işkence gören kişilere en çok konan fiziksel tanıların sıklığına göre dağılımı

En Çok Konan 10 Fiziksel Tanı	Başvuru Sayısı	%
Yumuşak Doku Travması	119	56.7
Miyalji	55	26.2
Ciltte Kesi, Ezilme	20	9.5
Üriner Sistem Enfeksiyonu	13	6.2
Kemik Fraktürü	9	4.3
Periorbital Ekimoz	9	4.3
Travmatik Konjonktivit	6	2.9
Farenjit	5	2.4
Lomber Strain	5	2.4
Miyalji	5	2.4

Tablo 60. 2006 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2006 yılında gözaltında işkence gören kişilere en çok konan psikiyatrik tanıların sıklığına göre dağılımı

İki ve Daha Fazla Kişiye Konan Psikiyatrik Tanılar	Başvuru Sayısı	%
Yaygın Anksiyete Bozukluğu	23	11.0
TSSB (Akut)	14	6.7
Akut Stres Bozukluğu	10	4.8
TSSB (Kronik)	9	4.3
Majör Depresif Bozukluk, Yineleyici	9	4.3
Diğer Psikotik Bozukluklar	3	1.4
Somatizasyon Bozukluğu	2	1.0
Obsesif Kompulsif Bozukluk	2	1.0

Başvurulara konan tanıların başvurunun yaşadığı işkence süreciyle ilişkisi, travmayla bir ilişki kurulmayan tanılar dışarıda bırakılarak incelendiğinde, travmayla bağlantılı görülen tüm tanıların %67,5'inde işkence sürecinin tek etyolojik faktör olarak değerlendirildiği, %16,6'ünde ise işkence sürecinin varolan patolojiyi ağırlaştırdığı veya ortaya çıkardığı, %15,9'unda ise faktörlerden biri olduğu sonucuna varıldığı görülmektedir.

2006 yılında GİG 222 başvurunun beşinde ise (%2,3) işkence ve travma süreciyle ilgili herhangi bir rahatsızlık saptanmamıştır.

III. DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

İşkencenin önlenmesi ve ortadan kaldırılması konusunda çalışmalar yapan bir kurum olan TİHV'nin temel amacı işkencesiz bir Türkiye ve dünya yaratılabilmesine katkı sunmaktır.

Özellikle 2006 yılındaki başvuru rakamındaki azalma, gözaltı sürelerinin kısalması, avukata ulaşmada görece bir artış olması gibi olumluluklarla açıklanabilir ama bunlar sonuçta işkencenin ortadan kalkmasına yetmemektedir. Son yıllarda işkencenin önlenmesinde hükümet yetkililerinin "işkenceye sıfır tolerans" açıklamaları ve bazı olumlu yasal düzenlemelere rağmen, 2006 yılı Mart ayında meydana gelen Diyarbakır olaylarında tanık olduğumuz işkence olayları, bu konudaki yaklaşımın gerçek bir iradeye dönüşmediğini göstermiştir. İşkencenin adli, idari ve pratik açıdan cezalandırılmaması eğilimi, işkencenin sürmesinde önemli bir etken olmuştur. Başka bir deyişle aslında "işkenceye sıfır tolerans" yerine "işkenceciye tolerans" gösterilmeye devam edilmiştir.

İşkence, özgürlüğünden alıkonulmuş kişilerin kişilik bütünlüğüne yönelik her türlü şiddeti içermektedir. Tek tek kişilere yönelik uygulanan bu şiddet dolayımı ile aynı zamanda toplumsal düzeyde şiddetin yeniden üretiminde önemli bir fonksiyonu yerine getirmektedir. Bu açıdan sayısal değerlendirmeler önemli olmakla birlikte, işkence olgusunun sayısal değerlendirmelerin ötesinde bir anlamı söz konusudur.

Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerimizin 2006 yılı çalışmalarının karakteristik özellikleri şöyle özetlenebilir:

2006 yılında 337 (2005 yılında 692 idi) işkence gören insanın tedavi ve rehabilitasyonuna katkıda bulunulmuştur.

-Başvuru sayısının 337 olduğu göz önüne alındığında, yıllık toplam başvuru sayısında bir önceki yıla göre önemli bir azalma görülmektedir.

-Başvuru rakamlarındaki bu azalmaya karşın yıl içinde işkence gördüğü için başvuranların oranında artış görülmektedir. 2005 yılında aynı yıl içinde işkence gören başvuru sayısı 193 iken, 2006 yılında yıl içi işkence gören başvuru sayısı 222'dir. Bu da önümüzdeki dönem çalışmalarımızın kararlılıkla sürdürülmesi açısından önemli bir ipucudur.

-2004 yılında hazırlanan ancak 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren Türk Ceza Yasası ile 2004 yılı sonundan itibaren cezaevlerinden tahliyelerde önemli bir artış olmuştur. Tedavi merkezlerimize cezaevlerinden tahliye edilen 2004 yılında 404, 2005 yılında 240, cezaevlerinden tahliyelerin de genel olarak azaldığı 2006 yılında ise 107 kişi başvurmuştur.

Türkiye'deki işkence olgusuna ilişkin genel bir değerlendirme yaparsak;

-Son yıllarda gözaltı sürelerinde belirgin azalma gözlenmektedir.

-İşkence yöntemleri olarak kaba dayak ve psikolojik yöntemler ağırlık kazanırken, klasik olarak bilinen diğer yöntemlerde bir azalma söz konusudur.

-İşkence uygulanan yerler arasındaki emniyet merkezlerinde (özel birimlerin görevli olduğu yerler) uygulanan işkence oranında (yüzde 58,9) yeniden bir artış gözlenmektedir.

-Bununla birlikte resmi gözaltı yerleri olarak bilinen yerler dışında (açık alan, araç içi v.b.) işkence uygulamalarındaki belirgin artış da sürmektedir.

-Özellikle yıl içinde oldukça tasarlanmış görünümdeki "kaçırılma"lar sonucu gerçekleşen işkence olayları dikkat çekicidir. Bu örnekler, kimi odaklarca gereksinim duyulduğunda işkence uygulamalarının gerçekleştiği ve istendiğinde yeniden gerçekleştirilebileceğini göstermektedir. Resmi makamlar bu olayların varlığını reddettikleri için, sorumluların araştırılması ve cezalandırılması mümkün olamamaktadır.

-Özellikle toplantı ve gösterilerde güvenlik güçlerinin göstericileri gözaltına almadan, doğrudan yaygın ve sistemli şiddet uygulamalarında da belirgin artış gözlenmektedir.

-İşkence kültürünün, şiddetin yeniden üretilmesinde ülkemizdeki cezaevleri uygulamalarının da önemli rolü olduğu da yaptığımız belirlemeler arasındadır.

-Yıl içi işkenceye maruz kalan başvurularımızın oranı yüzde 65,8 olup, yıl içinde işkenceye maruz kalan 222 gerçek kişi olduğu göz önüne alınarak, rakamsal bir değerlendirmeden öte işkencenin varlığını sürdürdüğü hatırlanmalıdır. Dolayısıyla bir önceki yıla göre başvuru sayısındaki azalmaya karşın tedavi merkezlerimizde 337 kişinin tedavi ve rehabilitasyonu sağlanmıştır. Bir ölçüde başvuru sayısının da azalmasına bağlı olarak, işkence görenlere ulaşma konusunda daha etkin bir çalışma başlatılmıştır. Bu çalışmanın, yeni başvuruların yanısıra 1980 döneminden itibaren 1 milyon insanın işkence gördüğü göz önüne alınarak kapsamlı bir şekilde programlanmasına özen gösterilecektir.

-Cezaevinden salınan başvurularımıza yönelik çalışmalarımızda (2003 yılında 337, 2004 yılında 404, 2005 yılında 240, 2006 yılında ise 107 başvuru), ne yazık ki kronik yakınmaların yanı sıra özellikle son beş yıldır uygulanan cezaevleri politikasının sonuçları ile karşılaşmaktayız.

Son yıllardaki başvurularımız geçmiş dönem cezaevinden çıktıktan sonra TİHV'ye başvuranlarla farklı bir profil ortaya koymaktadır. Daha önce teorik olarak ifade edegeldiğimiz ve öngördüğümüz izolasyona dayalı cezaevi uygulamasının sonuçlarını son dönemde somut olarak görüyoruz. (başvurularımızın yakınmaları ve tanıları son derece dikkat çekicidir).

İzolasyon ve şiddet üzerine kurulu prototip olarak F tipi cezaevleri ile başlayıp, bazı cezaevlerinde genel uygulama haline dönüşen uygulamalar; gerek kişilerde, gerekse de toplumsal düzeyde işkence kültürünün yeniden üretiminde önemli bir rol oynamaktadır.

Bilindiği gibi, F Tipi cezaevlerinde uygulanan izolasyon politikaları sürmektedir. İzolasyonun başlı başına bir insan hakkı ihlali olduğu ve bir işkence yöntemi olarak da kabul edilebileceği hatırlanmalıdır. 22 Ocak 2007 tarihinde yayınlanan Adalet

Bakanlığı genelgesi ile izolasyon koşullarında nispi bir iyileşme sağlanmasına karşın bu sorun varlığı sürdürmektedir. Bilindiği gibi söz konusu nispi iyileşme sonucu yaklaşık on aydır sürdürülen açlık grevi/ölüm oruçlarına ara verilmiş/sonlanmış.

-Ayrıca, TİHV'nin ulaşabildiği bilgilere göre 2006 yılında da önceki yıllarda olduğu gibi ölüm orucu, intihar, kavga ve yetersiz sağlık koşulları nedeniyle en az 9 kişi cezaevlerinde hayatını kaybetmiştir. Gerçek rakamın bunun çok üzerinde olduğu açıktır.

-Bu sorunların çözümüne katkı sağlamak üzere izolasyona yönelik retrospektif ve prospektif bilimsel çalışmalar planlanmaktadır. (1-4 Aralık 2005 tarihinde Uluslararası Travma Toplantısı'nda yapılan "izolasyon" sunusu bu konuda yol gösterici olmuştur.) İzolasyona yönelik bilimsel çalışmalar, 7-9 Aralık 2007 tarihinde düzenleyeceğimiz Uluslararası Travma toplantısında özel bir başlık altında ele alınacaktır.

-Cezaevlerindeki izolasyon ve şiddet üzerine kurulu sistemin yarattığı yıkım göz önüne alınarak, başvurularımıza yönelik ruhsal tedavilerin yoğunlaşması gerekliliğinden hareketle bu alandaki çalışmaların daha da etkinleştirilmesi gerekmektedir. (Geçmiş dönemdeki çalışmaların yanı sıra 2006 yılında başlatılan "Hekim ve Psikologlar için Türkiye'de Psikoterapi Ek Eğitimi" programı bu konuda önemli katkı sunacaktır.)

-Son yıllarda hep andığımız gibi; dünyada derinleşen eşitsizlikler ve özellikle gelişmiş olarak adlandırılan ülkelerin insan hareketliliğini sınırlama, dahası kendi ülkelerindeki mültecilerin geri gönderilmesi programlarını hızlandırma çabaları başta olmak üzere "mültecilik" sorunu tedavi ve rehabilitasyon çalışmaları açısından ayrı bir önem kazanmıştır.

-Gittikleri ülkeye sığınma talebinde bulunanların Türkiye'ye iade edilme girişimleri ile ilgili olarak TİHV'ye yapılan başvurulara verdiğimiz yanıtlar, iade sürecinin engellenmesine önemli katkı sunabilmektedir.

-Bu arada insan hareketliliğinde önemli kavşaklardan biri olan ülkemizde söz konusu kişilerin işkence gördükleri gerekçesiyle yaptıkları başvurulara yönelik bir çalışma başlatılmış, öncelikle Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ile konu ile ilgili görüşmeler yapılmıştır. Bir yandan işkence gören sığınmacıların TİHV'ye yönlendirilmesi, öte yandan da mülteciler ile görüşme yapanların görüşme teknikleri konusundaki eğitimi ve "bakımverenlerin bakımı" başlıklarında "neler yapılabileceği" konusunda çalışmalar yürütülmektedir.

-Uzunca bir süredir üzerinde çalışılan "İşkence ve Travma Alanında Eğitim, Araştırma ve Uygulama Merkezi" girişimi, işkence ve insan eliyle gerçekleşen travma alanında tedavi ve rehabilitasyon hizmetleri, dokümantasyon, arşiv, bilimsel araştırma, ulusal-uluslararası eğitim, yayın vb. bölümlerini içeren, daha nitelikli bir merkez haline gelme konusu, projelendirilmek kaydı ile önümüzdeki dönemin önemli başlığıdır. Bilgi birikimimiz, akademi ortamı da dahil olmak üzere ilişki zenginliğimiz ve TİHV'den beklentiler göz önüne alındığında olanak dahilinde görülen bu

yaklaşımın aynı zamanda işkencenin önlenmesine önemli katkılar sunacağına inanmaktayız. Bu hayalin gerçekleştirilmesi için, hiç kuşkusuz, hayallerimizin ve birikimlerimizin paylaşılarak çoğaltılması ön koşuldur. Bu çalışmalar, dünya çapında işkenceyi meşrulaştırma girişimleri de göz önüne alındığında salt ülkemiz için değil, başta bölgemiz olmak üzere uluslararası düzeyde de önemli açılımlar sağlayabilecektir.

Bugüne kadar hep ifade edegeldiğimiz gibi, bir yandan işkencenin önlenmesi ve ortadan kaldırılması için mücadele ederken bir yandan da işkenceye maruz kalanların sağlık sorunlarının tedavisi konusunda çalışmalar yürüten TİHV, bu tür çalışmalara gerek kalmayan bir Türkiye ve Dünya yaratma hayalini gerçeğe dönüştürmek amacıyla kararlılıkla çalışmalarını sürdürecektir.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VAKFI YAYINLARI

01. Türkiye İnsan Hakları Raporu 1991 (Türkçe-İngilizce)
02. Türkiye İnsan Hakları Raporu 1992 (Türkçe-İngilizce)
03. TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 1990-1992 (Türkçe-İngilizce)
04. Türkiye İnsan Hakları Raporu 1993 (Türkçe-İngilizce)
05. İşkence Dosyası-12 Eylül 1980-1994 (Türkçe-İngilizce)
- 05/2. İşkence Dosyası-12 Eylül 1980-1995 (Geniş. 2. Baskı Türkçe-İngilizce)
06. TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 1993 (Türkçe-İngilizce)
07. Abidin Dino/İşkence Desenleri (Yayın numarası verilmemiştir)
08. Güneydoğu'da Sağlık Hizmetleri ve Sağlık Personelinin Sorunları (İngilizce)
09. Emil Galip Sandalcı'ya Armağan (Türkçe)
10. Türkiye İnsan Hakları Raporu 1994 (Türkçe-İngilizce)
11. TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 1994 (Türkçe-İngilizce)
12. Düşünce Özgürlüğü ve Göç (Türkçe)
13. TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 1995 (Türkçe-İngilizce)
14. Türkiye İnsan Hakları Raporu 1995 (Türkçe-İngilizce)
15. TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 1996 (Türkçe-İngilizce)
16. TİHV Yargıda 1998 (Türkçe)
17. TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 1997 (Türkçe-İngilizce)
18. Türkiye İnsan Hakları Raporu 1996 (Türkçe-İngilizce)
19. TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 1998 (Türkçe)
20. Türkiye İnsan Hakları Raporu 1997 (Türkçe)
21. Türkiye İnsan Hakları Raporu 1998 (Türkçe)
22. TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 1998 (İngilizce)
23. TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 1999 (Türkçe-İngilizce)
24. İşkence, ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı, Aşağılayıcı Muamele veya Cezaların Etkili Biçimde Soruşturulması ve Belgelendirilmesi İçin El Kılavuzu- "İstanbul Protokolü" (Türkçe-İngilizce)
25. TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 2000 (Türkçe-İngilizce)
26. Türkiye İnsan Hakları Hareketi 1. ve 2. Konferansları 1998-1999 Bildirileri (Türkçe)
27. Tek Başına Orkestra "Mahmut Tali Öngören" (Türkçe)
28. Türkiye İnsan Hakları Raporu 2001 (Türkçe-İngilizce)
29. TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 2001 (Türkçe-İngilizce)
30. Türkiye İnsan Hakları Raporu 1999 (Türkçe)

31. Türkiye İnsan Hakları Raporu 2000 (Türkçe)
32. Türkiye İnsan Hakları Hareketi Konferansı 2002 Bildirileri (Türkçe)
33. Türkiye İnsan Hakları Raporu 2002 (Türkçe)
34. Türkiye İnsan Hakları Hareketi Konferansı 2000 Bildirileri (Türkçe-İngilizce)
35. TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 2002 (Türkçe-İngilizce)
36. Türkiye İnsan Hakları Raporu 2003 (Türkçe)
37. Türkiye İnsan Hakları Hareketi Konferansı 2001 Bildirileri (Türkçe)
38. TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 2004 (Türkçe-İngilizce)
39. İşkence ve Cezasızlık Dosyası 2005 (Türkçe-İngilizce)
40. Türkiye İnsan Hakları Raporu 2004 (Türkçe)
41. Türkiye İnsan Hakları Hareketi Konferansı 2004 Bildirileri (Türkçe)
42. İfade Özgürlüğü Hakkı, Örgütlenme Özgürlüğü Hakkı, İşkence Yasağına İlişkin İhlalleri İzleme Rehberi (Türkçe)
43. TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 2005 (Türkçe)
44. TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 2005 (İngilizce)
45. Türkiye İnsan Hakları Raporu 2005 (Türkçe)
46. Türkiye İnsan Hakları Raporu 2005 (İngilizce)
47. Türkiye İnsan Hakları Raporu 2006 (Türkçe)
48. Birleşmiş Milletler İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı ya da Aşağılayıcı Muamele ya da Cezaya Karşı Sözleşmenin Seçmeli Protokolü İşkenceyi Önleme Kılavuzu (Elektronik ortamda-Türkçe)